

ΟΙ ΓΝΩΜΕΣ ΤΟΥ ΣΕΚΟΥΝΔΟΥ

Τὸ βιβλίο πὸ δημοσίευσε τὸ 1964 ὁ Ben Edwin Perry γιὰ τὸν Σεκουῦνδο¹ ἐπαινέθηκε δίκαια ἀπὸ τὴν κριτικὴ ὡς ἕνας ἄθλος συγκριτικῆς φιλολογίας, γιὰτὶ μᾶς δίνει τὸν *Βίο* τοῦ φιλοσόφου καὶ τὶς *Γνώμες* ὅχι μόνον στὸ ἑλληνικὸ κείμενο ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλες τὶς γνωστὲς μεταφράσεις του, τὴν ἀρμενικὴ², τὴν συριακὴ³, τὴν αἰθιοπικὴ⁴, τὴν ἀραβικὴ⁵ καὶ τὶς δύο λατινικὲς⁶. Τὸ ἑλληνικὸ κείμενο τοῦ *Βίου* σώζεται σὲ ἕνα μόνον περιγραμμὸν κώδικα τοῦ 11ου αἰώνα, τὸν Vaticanus Reginensis Gr. 10, φφ 299r - 302r. Ἀντίθετα τὸ ἑλληνικὸ κείμενο τῶν εἴκοσι *Γνωμῶν* σώζεται

1. B. E. Perry, *Secundus, The Silent Philosopher* (The Greek Life of Secundus critically edited and restored so far as possible together with translations of the greek and oriental versions, the latin and oriental texts, and a study of the tradition) Ithaca - New York 1964.

2. Ἡ ἀρμενικὴ μετάφραση εἶναι τοῦ 7ου αἰώνα καὶ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν J. Dashian, *Das Leben und die Sentenzen des Philosophen Secundus des Schweigsamen in altarmenischer Übersetzung* (Denkschr. d. Kaiserl. Akad. d. Wiss. zu Wien, Phil. - hist. Kl. 44, 1896, No. 3).

3. Ἡ συριακὴ μετάφραση σώζεται σὲ ἕνα κώδικα τοῦ 9ου αἰώνα καὶ ἐκδόθηκε μὲ ἀγγλικὴ ἀπόδοση ἀπὸ τὸν E. Sachau στὸ βιβλίο του *Inedita Syriaca* (Βιέννη 1870).

4. Ἡ αἰθιοπικὴ μετάφραση εἶναι τῶν ἀρχῶν τοῦ 9ου αἰώνα καὶ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν J. Bachmann σὲ δύο χωριστὰ δημοσιεύματα: *Das Leben und die Sentenzen des Philosophen Secundus des Schweigsamen, nach dem Aethiopischen und Arabischen* (Diss., Halle, 1887), ὅπου ἐκδίδει τὸ αἰθιοπικὸ κείμενο μὲ πολλὰ παραθέματα ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ, τὸ συριακὸ καὶ τὸ ἑλληνικὸ, καὶ *Secundi Philosophi Taciturni vita ac sententiae, secundum codicem Aethiopicum Berolinensem, quem in linguam Latinam vertit necnon introductione instruxit Joannes Bachmann* (Berolini 1887), ὅπου ἐκδίδει μόνον τὴ λατινικὴ μετάφραση τοῦ αἰθιοπικοῦ κειμένου.

5. Ἡ ἀραβικὴ μετάφραση πρέπει νὰ εἶναι γραμμμένη τὸν 10ον αἰώνα καὶ ἐκδίδεται μὲ ἀγγλικὴ ἀπόδοση γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Perry στὸν ἴδιο τόμο μὲ τὸ ἑλληνικὸ κείμενο.

6. Ἡ μία λατινικὴ μετάφραση, ἡ σπουδαιότερη, τοῦ Wilhelmus εἶναι τοῦ 12ου αἰώνα καὶ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν W. Suchier στὸ *Illinois Studies in Language and Literature XXIV* (1939), No 2. Ἡ ἄλλη λατινικὴ μετάφραση εἶναι τοῦ Vincent de Beauvais (1190-1264) καὶ ἀποτελεῖ ἐπιτομὴ τῆς πρώτης.

όχι μόνο στον R αλλά και σε άλλους έννεα κώδικες¹, από τους οποίους ο Perry δέν μπόρεσε να αντιβάλει έναν, τον Parisinus Gr. 1555 A. Η κριτική έκδοση που μᾶς δίνει ο Perry στηρίζεται λοιπὸν στους έννεα κώδικες που άντέβαλε, καθὼς και σε στοιχεῖα που παρέχουν οί ξενόγλωσσες μεταφράσεις, βασικά ἢ ἀρμενική, ἢ συριακή, ἢ αἰθιοπική, ἢ ἀραβική και ἢ λατινική τοῦ Wilhelmus².

Ἡ έντυπωσιακή αὐτή έκδοση δέν εἶναι πάντως ἀπαλλαγμένη ἀπο μειονεκτήματα. Ἡ ἀνάγνωση και τῶν δέκα ἑλληνικῶν κωδίκων και ἡ συνεξέταση τῶν ξενόγλωσσων μεταφράσεων μᾶς ἐπέτρεψαν να διαπιστώσουμε τὰ ἐξῆς: Ἡ ἀντιβολή τῶν κωδίκων ἀπό τὸν Perry εἶναι συχνά λανθασμένη³, και ἔτσι δέν μπορεῖ κανεὶς να στηριχθῆ στο κριτικό ὑπό-

1. Οί κώδικες αὐτοί εἶναι οί ἐξῆς: 1. Parisinus Graecus 854 (P), τοῦ 13ου αἰώνα· περιέχει 19 Γνῶμες (φφ 191^Γ - 92^V). 2. Paris. Gr. 2991 A (Pa), γραμμένος τὸ 1420 (φφ 363^V - 66^Γ). 3. Paris. Gr. 1292 (Pb), τοῦ 15ου αἰώνα· περιέχει 14 Γνῶμες (φφ 203^V - 4^V). 4. Paris. Gr. 1277 (Pc), τοῦ 13ου αἰώνα· περιέχει 14 Γνῶμες (φφ 230^Γ - ^V). 5. Neapolitanus Borbonicus 2, D4 (N), τοῦ 14ου αἰώνα· περιέχει 19 Γνῶμες (φφ 76^V - 77^V). 6. Athous Laurensis 1309 (A), τοῦ τέλους τοῦ 17ου αἰώνα· περιέχει 18 Γνῶμες (φφ 118^Γ - 121^Γ). 7. Oxoniensis Baroccianus 50 (B), πρῶτο μισὸ τοῦ 10ου αἰώνα κατὰ τὸν P. Maas (φφ 348^Γ - 350^Γ). 8. Vaticanus Gr. 742 (V), τοῦ 13ου αἰώνα· περιέχει 12 Γνῶμες (φφ 70^Γ - 71^V). 9. Τέλος ὁ κώδικας που δέν μπόρεσε να δῆ ὁ Perry, ὁ Paris. Gr. 1555 A (Pd), που χρονολογοῦμε στὸν 12ον αἰώνα· περιέχει 6 Γνῶμες (φφ 160^Γ - ^V).

2. Εἶναι ἀκατανόητο γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Perry μνημονεύει τῆ μετάφραση αὐτῆ στο κριτικό του ὑπόμνημα, τῆ στιγμή που ὁ ἴδιος (β.π., σελ. 23-38) ἀπέδειξε πὼς εἶναι ἀπλή μετάφραση τοῦ R.

3. Ὁ Perry ἔκανε τὶς ἐξῆς παραναγνώσεις: 1 θρηπτικός Pc (ἔχι -όν). - αἰθήρ ὕδωρ Pc (ἔχι αἰθήρ). - 2 νηρηῶν Pb νηρηόν Pa νεραιδῶν B νεραιδων V (ἔχι νηρηίδων). - 3 πολυώνυμος δόναμις, πρὶν ἀπὸ τὸ αἰδιον PaPb. - 4 ἀρίθμημα αἰώνιον PaPb (ἔχι αἰ. ἀρ.). - 5 ἀδιάπτωτον R (ἔχι ἀδιάστωτον). - ἀδιάλειπτον φέγγος μετὰ ἀπὸ τὸ οὐράνιος ὀδοιπόρος BPCV. - κερκορημένη B (ἔχι κερκορημένη). - 7 κόσμου μεσότης πρὶν ἀπὸ τὸ οὐρανοῦ βάσις V. - ὄμβρος Pc (ἔχι ὄμβρων). - τιθηνή PdRBV PaPc (ἔχι τιθήνη). - 9 ὀλιγορόνιον PcN (ἔχι ὀλιγορόνιον). - εὐπαράλιακτον N (ἔχι ἀπαρ-). - ἀπαράμενον P (ἔχι ἀπαράμονον). - λῆμψις B (ἔχι λῆψις). - ἀσύνητος πραγματεία πρὶν ἀπὸ τὸ ἄνθος μαραινόμενον BPCV. - ἀσύνκτητος P (ἔχι -τον). - 10 συνεσθιόμενον Pc (ἔχι -όμενον). - αἰχίδα R (ἔχι ἐχίδινα). - ἐπιμάχη N (ἔχι μάχη). - ζάλη Pa (ἔχι ζούλη). - ἐνεαπνεύμονος R (ἔχι ἐνεαπνεύμων). - 11 εἶρημα BV (ἔχι εἶρημα). - 12 διειταῖος B (ἔχι διαιτητής). - πέδων N (ἔχι πεδίων). - πεδίω βριστευτής Pa (ἔχι πεδίον ἀριστευτής). - 14 φυλακή ἀναπεπνευμένη μετὰ ἀπὸ τὸ ἀκύματος ὀδοιορία Pa. - ἐπιπλέον μόρος παραλείπει ὁ Pa. - πελάγιος ἴππος P, μετὰ ἀπὸ τὸ ἀνέμων ὀδοιορία Pa. - ἀνεωγμένη λεάγρα Pa ἀνημένη γαλεάγρα BPC. - ἐν κύματι Pc (ἔχι ἐγκύματος). - ἀκύματος ὀδοιορία μετὰ ἀπὸ τὸ ἀνεωγμένη λεάγρα Pa. - 15 θαλάσσης βερηδάριος P (ἔχι θαλάσσιος βερεδάριος). - βερηδάριος R (ἔχι βερεδάριος) βερηδάριος N (ἔχι βερεδάριος). - ἀποστάτης Pc (ἔχι ἀποστάτης). - 16 φροντιστήριον Pa (ἔχι φροστιστήριον). - φόβος ἐλιζόμενος μετὰ ἀπὸ τὸ ἀπόλαυσις ἀνεύ-

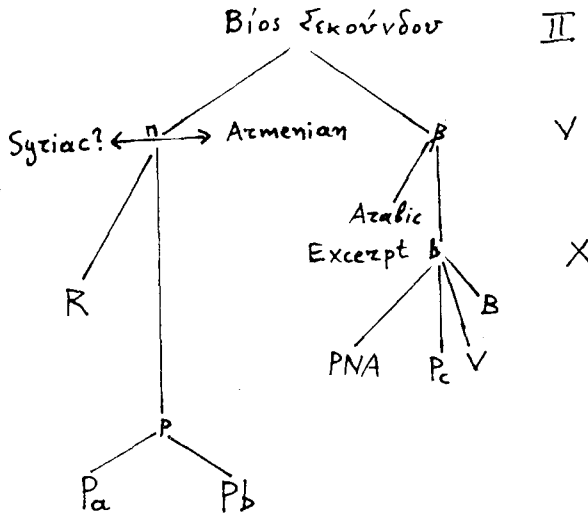
μνημα τῆς ἔκδοσός του. Ἐπὶ πλέον ἡ μέθοδος ποὺ ἀκολούθησε καὶ ποὺ τὴν ἐκθέτει περιληπτικὰ στὴ σελίδα 23 τοῦ βιβλίου του μᾶς φαίνεται ἐντελῶς ἀνεπαρκής. Ἔτσι γράφει: The stemma given above serves to show the main outlines of the tradition in broad perspective, and to that extent it is useful now and then as a criterion by which to choose between variant readings of equal plausibility; but the manuscripts are so much crossed with each other and contain so many arbitrary alterations, additions, and omissions that one can seldom rely on the *recensio* alone, and the best criterion according to which one reading may be preferred to another is usually its intrinsic value and plausibility within the context. Ἐπειδὴ δηλ. δὲν κατόρθωσε νὰ καταλήξῃ σὲ ἓνα ὀρθὸ στέμμα, ἐφαρμόζει τὸ μεταφυσικό, θὰ λέγαμε, «κριτήριο» τῆς intrinsic value μιᾶς γραφῆς ἐκεῖ ὅπου μποροῦμε νὰ στηριχτοῦμε μὲ ἀπόλυτη σιγουριά στὰ δεδομένα τοῦ στέμματος τῶν κωδικῶν¹. Ἡ τυφλὴ ἐμπιστοσύνη στὸν R, πάνω στὸν ὁποῖο στηρίζεται κυρίως ὁ Perry², ἢ ἀντίστροφα ἢ προτίμηση τῆς οἰκογένειας b ἀντὶ γιὰ τὸν R (βλέπε παρακάτω) φαίνονται σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις ἀδικαιολόγητες. Ἐπὶ πλέον ἡ σχέση τῆς ἀρμενικῆς μετάφρασης μὲ τὸ ἑλληνικὸ κείμενο καθορίζεται κατὰ τρόπο ἀνεπιτυχῆ. Τέλος δὲν γίνεται σὲ πολλὰ σημεῖα ἱκανοποιητικὴ χρῆση τῆς ἀρμενικῆς, τῆς αἰθιοπικῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς μετάφρασης. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐλλείψεις συντείνουν ὥστε τὸ στέμμα ποὺ μᾶς δίνει ὁ Perry καὶ ποὺ ἀνατυπῶνουμε ἐδῶ νὰ εἶναι σὲ μεγάλο βαθμὸ ἐσφαλμένο.

φραντος BPCV, μετὰ ἀπὸ τὸ ἀνεφροντίδος Pa, μετὰ ἀπὸ τὸ φθόνος συνεσθιόμενος PN. - ἐπιβουλενόμενον πρᾶγμα μετὰ ἀπὸ τὸ ἡδονῶν ὑπερέτης PaPNBPCV. - ὕψηλὸν πτώμα μετὰ ἀπὸ τὸ ἀγρυπτικόν σύνθεμα PaBPC. - παρεργόμενον εὐτόχημα παραλείπει ὁ V. - ἀόρατος ἐπιθυμία μετὰ ἀπὸ τὸ ὕψηλὸν στόμα R. - 17 πραγμάτων P (ὄχι πραγματεία). - 18 ζῶν θάνατος μετὰ ἀπὸ τὸ ὑγιαίνουσα νόσος PaPNB. - 19 εὐωχία PaPb εὐοχία B (ὄχι εὐοκία). - 20 πενήτων παραλαλία μετὰ ἀπὸ τὸ φργή καὶ ἀπόκτησις βίου PaPb. - παραλαλία N (ὄχι λαλία). - In calce δι' ἣν τὴν σιωπὴν ἐφιλοσόφησεν R (ὁ Perry παραλείπει τὴν).

1. Αὐτὴ τῆ «μέθοδος» ἐφαρμόζουν ὅσοι ἐκδότες δὲν ξέρουν ἢ δὲν κατορθώνουν νὰ καταρτίσουν ἓνα ἱκανοποιητικὸ στέμμα. Ἀντίθετα ἓνα τέτοιο στέμμα καθιστᾷ ἐντελῶς περιττὸ τὸ «κριτήριο» τῆς intrinsic value τῶν γραφῶν, ἐκτὸς φυσικὰ ἀπὸ τὴν περίπτωσιν ὅπου δύο γραφές εἶναι στεμματικὰ ἰσοδύναμες.

2. «The text of the present edition is based on R throughout, in contrast with all previous editions of the excerpted questions, which are based on the manuscript P. . . In my edition the readings of manuscripts other than R, which are numerous and probably contain much of the genuine tradition, are fully reported only in the critical notes, and the reading of R has been replaced in the text by that of another manuscript only on a few occasions when it seemed to be corrupt or impossible» (Perry, ὁ.π., σελ. 23).

Στέμμα τῶν κωδίκων κατὰ τὸν Perry (σελ. 22)

Τὰ στοιχεῖα πάνω στὰ ὁποῖα στηρίχτηκε ὁ Perry γιὰ νὰ ταξινομήσῃ τοὺς ἑννέα κώδικες εἶναι ἡ σειρά τῶν *Γνωμῶν* καὶ οἱ διάφορες γραφές. Ἔτσι διαπιστώνει τὴν ὑπαρξὴ δύο οἰκογενειῶν: πρῶτα τῆς π (RPaPb), πού ἔχει πολλὰ κοινὰ σημεῖα μὲ τὴν ἀρμενικὴ (Arm.) καὶ τὴ συριακὴ (Syg.) μετάφραση, καὶ ἔπειτα τῆς b (PNABPcV), πού συγγενεῖ μὲ τὴν ἀραβικὴ (Arab.) καὶ τὴν αἰθιοπικὴ (Aeth.) μετάφραση.

Ἡ «οἰκογένεια» RPaPb (= π)

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ βασικότερο στοιχεῖο πού θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἔνταξιν τῶν κωδίκων PaPb στὴν ἴδια ὁμάδα μὲ τὸν R, δηλαδὴ ἡ σειρά τῶν *Γνωμῶν*, λείπει ἐδῶ, γιὰτὶ οἱ PaPb ἀκολουθοῦν καὶ οἱ δύο μιὰ σειρά ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ σειρά τοῦ R. Συνεπῶς ἐδῶ ὁ Perry στηρίχτηκε μόνο σὲ ὅμοιες γραφές. Ἀντίθετα, τὸ βασικὸ αὐτὸ στοιχεῖο τὸ βλέπουμε νὰ εἶναι κοινὸ στὸν R καὶ τὴν ἀρμενικὴ μετάφραση κυρίως στὴ σειρά τῶν *Γνωμῶν* 7 καὶ 8, καθὼς καὶ κατὰ τρόπο ἄρκετὰ ὅμοιο στὶς *Γνώμες* 9, 10 καὶ 11, ὅπου ὁ R καὶ ἡ ἀρμενικὴ μετάφραση ἀκολουθοῦν τὴν ἴδια ἢ περίπου τὴν ἴδια σειρά, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι κώδικες, καὶ ἀνάμεσά τους καὶ οἱ PaPb, ἀκολουθοῦν διαφορετικὴ σειρά. Εἶναι λοιπὸν ἀναντίρρητο ὅτι ὁ R καὶ ἡ ἀρμενικὴ μετάφραση ἀνήκουν στὴν ἴδια ὁμάδα, ἐνῶ γιὰ τοὺς PaPb ἡ συγγένεια μὲ τὸν R περιορίζεται σὲ ὅμοιες γραφές. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ στοιχεῖο ἔχει σχετικὴ μόνο ἀξία προκειμένου νὰ ταξινομήσουμε κώδικες, γιὰτὶ μιὰ τέτοια ὁμοιότητα, ὅταν δὲν εἶναι μονόπλευρη, μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ὡς προῖδον σύμφυσης.

Ἐκτός ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα στὴ σειρὰ τῶν *Γνωμῶν*, ὁ Perry ἐπισημαίνει ἕξι γραφές κοινές στὸν R καὶ τὴν ἄρμενικὴ μετάφραση, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἑλληνικοὶ κώδικες καὶ ἡ ἀραβικὴ μετάφραση τὶς παραλείπουν. Οἱ γραφές αὐτὲς εἶναι οἱ ἑξῆς: 8 ζωῆς δαπάνημα, φυχὰς βίου. - 14 ὄρνειον ξύλινον. - 17 ἄδελος ἀτυχία, ἀμέριμνος εὐτυχία R, *good fortune disregarded*¹ Arm. - 20 πενήτων ἐπιθυμία².

Στὶς ἕξι αὐτὲς περιπτώσεις προσθέτουμε πέντε ἄλλες ποὺ δὲν τὶς ἀναφέρει ὁ Perry: 5 ἀδιάπτωτον φέγγος R, *an unfailing brilliancy* Arm.: ἀδιάλειπτον φέγγος PdPaPbPNABPcV. - 7 ἀκατάληπτος περιοχὴ R, *a circuit which cannot be comprehended by anyone* Arm.: om. PdPaPbPNABPcV. - 10 οἰκίας χειμῶν R, *a storm in the house* Arm.: οἶκον ζάλη PaPb om. PNABPcVpd. - 17 σοφίας εὐρετῆς R, *the inventor of wisdom* Arm.: σοφίας εὐρεσις BpCv σοφ. ἀνεύρεσις PaPNA. - ἀσνοκοφάντητον κτῆμα R, *a possession free from slander* Arm.: om. PdPaPbPNABPcV.

Συχνότερα, γράφει ὁ Perry, συμφωνοῦν οἱ RPaPb ἢ μόνο οἱ PaPb μετὰ τὴν ἄρμενικὴ μετάφραση σὲ ἀντίθεση μετὰ ὅλους τοὺς ἄλλους κώδικες. Ἀκριβέστερα, διαπιστώνουμε ὅτι σὲ ὀκτώ περιπτώσεις συμφωνοῦν οἱ RPaPb μετὰ τὴν ἄρμενικὴ μετάφραση: 4 ζωοτικὴ (ζωτικὴ PaPb) ἔντευξις RPaPb, *greeting among the living on meeting each other* Arm.: om. PNABPc. - 6 παλίνδρομος ἀνάμνησις³ PNABPcV, *a reminder and a guide*⁴ Arab.: om. recte RPaPb⁵ Arm. - 9 ἀπαράμονον κτῆμα RPaPb Arm.: ἀπαράλλακτον (εὐπ-N) κτῆμα PNA om. BpCv Arab. - 10 ἀνδρὸς ἀκρατοῦς (ἀκαρποῦς PaPb) νανάγιον RPaPb Arm.: om. PNABPcV Arab. - Ibid. μοιχῶν κατασκευὴ RPaPb, *a cause of adultery* Arm.: om. PNABPcV Arab. - 14 συνδεμένη μοῖρα RPa⁶, *a tied-up fate* Arm.: om. PNABPcV Arab. - Ibid. ἀνέμων παίγιον RPa Arm.: om. PNABPc (V) Arab. - Ibid. ἄδελος σωτηρία RPa Arm.: om. PNABPcV Arab.

Στὶς ὀκτώ αὐτὲς περιπτώσεις προσθέτουμε τὶς παρακάτω πέντε, ποὺ δὲν τὶς ἀναφέρει ὁ Perry: 8 ἀπαράμονον ἀγαθὸν RPaPb, *a transitory blessing* Arm.: om. PNABPcV. - 10 συμπλεκομένη (συμπλεγμένη PaPb) ἀσέλγεια RPaPb, *an entwined, unrestrained impurity* Arm. - βίον ἄλωσις RPaPb, *the overthrow of the world* Arm. - 13 μονομάχος B: *μοναχὸς*

-
1. Κατὰ τὴν ἀγγλικὴ ἀπόδοση τῆς ἄρμενικῆς μετάφρασης ἀπὸ τὸν Dashian.
 2. Τὴ γραφὴ αὐτὴ τὴν ἔχει καὶ ἡ ἀποσπασματικὰ σωζόμενὴ συριακὴ μετάφραση, στὴν ὁποία διασώθηκε μόνο αὐτὴ ἡ Γνώμη.
 3. Προφανῶς ἐσφαλμένη ἐπανάληψη ἀπὸ τὴν τέταρτη Γνώμη.
 4. Κατὰ τὴν ἀγγλικὴ ἀπόδοση τῆς ἀραβικῆς μετάφρασης ἀπὸ τὸν Perry.
 5. Ἄλλὰ βλ. παρακάτω, σελ. 374, σημ. 1.
 6. Ὁ Pb σώζει μόνο 14 Γνώμες.

RPaPb, *what is monkhood* Arm. - *γαστριμαργίας ἐπιθυμία* RPaPb, *the desire of the gluttonous man* Arm.

Σὲ ἑπτὰ ἄλλες περιπτώσεις διαπιστώνει ὁ Perry ὅτι μόνο οἱ PaPb συμφωνοῦν μὲ τὴν ἄρμενικὴ μετάφραση : 2 *οἰκουμένης ξένος* PaPb Arm. : *οἰκουμένης κάτοχος (-οχῆ BV)* PNABVR om. Arab. - 3 *νόον ζήτημα* PaPb *knowledge (ἢ idea) that must be sought out* Arm. : *δυσνοούμενον (δυσνόητον BV)* ζήτημα RPNABV. - 5 *ἡμέρας κόσμιον (-ιος R)* BVPNAR *κοσμότης ἡμέρας* Pc *ornament of the day* Arab. : om. PaPb Arm.¹ - 10 *ἄνδρὸς παραμυθία* PaPb Arm. : *ἄνδρὸς ἐπιθυμία (ἄθυμία R ἐπιθύμιον P)* BPcVPNAR Arab. - 11 *ζητούμενον ἀγαθὸν* PaPb, *a quest for the good* Arm. : *ζητούμενον ὄνομα* BPcVPNAR. - 14 *προσδοκώμενος θάνατος* Pa *the expectation of destruction* Arm. : om. BPcPNAR Arab. - 15 *μέτοχος ἀπωλείας* Pa Arm. : om. BPcPNAR Arab. Στις ἑπτὰ αὐτὲς περιπτώσεις προσθέτουμε ἀκόμα μία ποῦ δὲν τὴν ἀναφέρει ὁ Perry : 16 *ἀπόλαυσις ἀνεύφρατος* RBPCV : *ἀπόλαυσις ἀνέκφρατος* PNA *ἀπόλαυσις ἀνευ φροντίδος* Pa, *uncontrolled enjoyment* Arm. Πρέπει ἐδῶ νὰ προσθέσουμε ὅτι οἱ PaPb συμφωνοῦν στὶς παρακάτω δώδεκα περιπτώσεις μὲ τὴν ἄρμενικὴ μετάφραση καὶ μὲ τοὺς ἄλλους κώδικες τῆς οἰκογένειας b : 2 *θαλάσσιον στεφάνωμα* bPaPb, *a sea - crown* Arm. - 3 *ιδιόπλαστον ἀγαθὸν* PNA *εἶδος ἄπλαστον ἀγαθὸν* PaPb *αὐτογένεθλον ἀγαθὸν* BV, *a self-born phenomenon* Arm. *ἀγαθὸν* R. - 4 *δωδεκάμαρος* R *δωδεκάωρος* bPaPb, *a twelve-hour circuit* Arm. - 5 *αἰθέριον κύκλευμα* bPaPb, *a circle in the heavens* Arm. - *ἄσβεστος ἀκτίς* PaPbPNA, *an eternal beam of light* Arm. : om. RPdBPcV. - 7 *ἀπόθμενον θεώρημα* PdPaPbPNA, *an endless phenomenon* Arm. : om. RBPCV. - *ἀεροφνὲς ῥίζωμα* PdPaPbBPcV, *fixed in the air* Arm. : om. RNA. - 8 *ὥστεωμένον ὄργανον* bPaPb, *a cartilaginous apparatus (fitted) with bones, muscles and other (parts)* Arm., *a repository full of bones* Arab., *instrumentum osseum* Aeth. - 12 *ἀθάλαστος ἔμπορος* bPa, *a merchant away from the sea* Arm., *mercator sine mari* Aeth., *he is a merchant who makes no voyages* Arab. : om. R- *πεδιὸν ἀριστεντής* bPa, *the nurture of the ploughed land* Arm. : om. R. - 14 *πελάγιος ἵππος* bPa, *a sea-horse* Arm. *marinus equus* Aeth., *the horse of the sea* Arab. : om. R. - *ἠνεωγμένη γαλεάγρα* bPa, *a set trap* Arm. : om. R. - 16

1. Ἡ παράλειψη αὐτὴ συγχρόνως στοὺς κώδικες PaPb καὶ στὴν ἄρμενικὴ μετάφραση μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπλῶς συμπτωματικὴ. Ἄς σημειωθῇ ὅτι τὸ ἄρμενικὸ κείμενο δὲν εἶναι κατὰ λέξιν μετάφραση, ἀλλὰ παρουσιάζει συχνὰ τέτοια κενὰ καὶ παραλείψεις λέξεων καὶ ομάδων λέξεων. Ἀλλὰ καὶ οἱ PaPb ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα χφφ παρουσιάζουν πολὺ συχνὰ τέτοιες παραλείψεις, ὅπως φαίνεται εὐκόλα ἀπὸ τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τοῦ κειμένου. Συνεπῶς δὲν μποροῦμε νὰ στηριχθοῦμε στὶς περιπτώσεις παραλείψεως λέξεως ἢ λέξεων γιὰ νὰ ταξινομήσουμε τὰ χφφ.

πολυπόθητον ταλαιπώρημα PaBpCpN, <a misfortune> longed for by many Argm. : om. RVA.

Τὰ παραπάνω στοιχεῖα ὀδηγοῦν τὸν Perry¹ στὸ ἐσφαλμένο συμπέρασμα ὅτι οἱ RPaB κατάγονται ἀπὸ ἓνα κείμενο ποῦ εἶχε πάρει τὴ μορφή αὐτὴ τὸν πέμπτο ἢ τὸν ἕκτο αἰῶνα καὶ ποῦ χρησίμευσε ὡς βάση τῆς ἀρμενικῆς μετάφρασης.

Ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Perry εἶναι ἀβασάνιστη, γιατί δὲν στηρίζεται σὲ ἐξαντλητικὴ ἐξέταση ὅλων τῶν στοιχείων τῆς παράδοσης. Προκειμένου γιὰ τοὺς PaB, ὁ Perry ἐντυπωσιάζεται ἀπὸ τὶς περιπτώσεις ὅπου μόνο αὐτοὶ συμφωνοῦν μὲ τὴν ἀρμενικὴ μετάφραση καὶ ποῦ, ἂν ἀφαιρέσουμε τὴν περίπτωσιν ποῦ ἀναφέραμε παραπάνω², ἀνέρχονται οὐσιαστικὰ σὲ ἑπτὰ, ἐνῶ δὲν λαβαίνει ὑπόψη τὶς ἀμύητες περιπτώσεις συμφωνίας τῶν PaB μὲ τὴν οἰκογένεια b. Οἱ περιπτώσεις αὐτὲς ἀνέρχονται σὲ ἐξήντα πέντε³ ἔναντι δέκα πέντε περιπτώσεων ὅπου οἱ PaB συμφωνοῦν μὲ τὸν R. Εἶναι λοιπὸν φανερό ὅτι οἱ PaB ἀνήκουν στὴν οἰκογένεια b, καὶ συνεπῶς ἡ ἐπιβαλλόμενη λογικὴ ἐξήγηση εἶναι ὅτι οἱ κοινὲς μὲ τὸν R γραφὲς τῶν PaB εἶναι προτὸν σύμφυσης.

Μένει νὰ ἐξηγήσουμε τὴ συμφωνία τῶν PaB μὲ τὴν ἀρμενικὴ μετάφραση σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ κείμενο τοῦ R καὶ τῶν ἄλλων κωδίκων. Εἶπαμε παραπάνω πὼς οἱ περιπτώσεις αὐτὲς εἶναι οὐσιαστικὰ ἑπτὰ⁴. Ἡ μόνη λογικὴ ἐξήγηση εἶναι ὅτι οἱ PaB ἔχουν ἐδῶ ὑποστῆ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται καὶ ἡ ἀρμενικὴ μετάφραση καὶ ποῦ τὸ ὀνομάζουμε ω. "Ὅσα λοιπὸν γράφει ὁ Perry (σελ. 21), ὅτι δηλαδὴ οἱ PaB «δείχνουν ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες βυζαντινὲς παραδόσεις καὶ ἔχουν πολλὲς καλὲς, συχνὰ μοναδικές, δικές τους γραφές», εἶναι ἀνακριβῆ, γιατί αὐτὲς οἱ «πολλὲς καλὲς» γραφὲς εἶναι οἱ παραπάνω ἑπτὰ περιπτώσεις, στίς ὁποῖες ὅμως ἡ συμφωνία τοῦ R μὲ τὴν οἰκογένεια b δείχνει ἀκριβῶς ὅτι οἱ PaB δὲν ἔσωσαν τὴ γραφή τοῦ ἀρχετύπου ἀλλὰ τὴ γραφή τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ποῦ μεταφράστηκε στὰ ἀρμενικά, δηλαδὴ τοῦ ω.

Ἡ οἰκογένεια PNABPcV (= b)

Ἡ ὁμοιότητα στὴ σειρά τῶν Γνωμῶν ποῦ διαπιστώνεται στὴν ὁμάδα τῶν κωδίκων PNABPcV ἔκαναν τὸν Perry νὰ τοὺς κατατάξῃ ὀρθὰ στὴν

1. "Ο.π., σελ. 19.

2. Βλ. παραπάνω, σελ. 374, σημ. 1.

3. Ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔχουμε δώδεκα περιπτώσεις, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ὅπου οἱ PaB συμφωνοῦν μὲ τὸ b καὶ μὲ τὴν ἀρμενικὴ μετάφραση.

4. Βλ. παραπάνω, σελ. 374, σημ. 1. Οἱ ἑπτὰ αὐτὲς περιπτώσεις εἶναι συντριπτικὰ ἐλάχιστες μπροστὰ στίς ὀγδόντα περιπτώσεις συμφωνίας τῶν PaB μὲ τὸν R ἢ μὲ τὴν οἰκογένεια b, ποῦ ἐξηγοῦνται δηλαδὴ μὲ τὸ στέμμα ποῦ προτείνουμε παρακάτω.

Ίδια οικογένεια, τήν *b*, και νά τούς διακρίνη σέ δύο ομάδες: PNA και BPCV¹, αλλά, όπως φαίνεται και από τὸ στέμμα του (βλ. παραπάνω σελ. 4), δὲν κατόρθωσε νά ταξινομήση ἀκριβέστερα αὐτὲς τὲς δύο ομάδες. Ἐπίσης μένει νά καθορισθῇ ἡ σχέση τῶν PaPb και τοῦ Pd με αὐτὲς τὲς δύο ομάδες.

Ἡ ομάδα PNA (=φ)

Ἐν τῷ P δὲν εἶναι ὁ πρόγονος τῶν NA, γιατί παρουσιάζει δικὰ του λάθη: 9 ἀπαράμμονον] ἀπαράμμονον P. - ἀσύνθετος] ἀσύνκτητος P. - 10 ἀθυμία R ἐπιθυμία PdNABPCV ἐπιθύμιον P παραμυθία PaPb. - ζῶον πονηρόν RP: πολυπόνηρον ζῶον NABPCV ζῶη πονηρὰ PaPb. - 12 ἀθάλασσος BPCV: ἀθαλάσσιος NA ἀθαλασσίας P θαλάσσιος Pa om. R. - ὀρέων] ὀρῶων P. - 16 φθόνος συνεσιώμενος P φόνος συνεσιώμενος NA alii alia. - παρερχόμενον] περιερχ. P παρεχ. A. - 17 πραγματεία] πραγμάτων P.

Ἐν τῷ A πρέπει νά κατάγεται ἀπὸ τὸν N, γιατί ἐπαναλαμβάνει τὰ λάθη τοῦ N² και προσθέτει τὰ δικὰ του. Ἐπὶ πλέον ὁ N παρουσιάζει τὲς ἐξῆς διαφορὲς ἀπὸ τὸν A: 4 δωδεκάωρος διαδρομή] -ρον διάδρομον NBPC. - 7 γυμνάσιον ζωῆς om. N. - σελήνης παννύχισμα RP: σελήνης παννυχισμὸς PaPbPdABPCV om. N. - 10 μάχη] ἐπιμάχην N. Δὲν μπόρεσα νά ἀντιβάλω τὸν A, ἀν κρίνω ὅμως ἀπὸ τὴν ταυτότητα τῶν γραφῶν τοῦ κώδικα αὐτοῦ και τοῦ N, εἶναι πιθανότατο ὅτι και σ' αὐτὲς τὲς τέσσερις περιπτώσεις ὁ A θὰ συμφωνῇ με τὸν N και ὅτι τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τοῦ Perry εἶναι σ' αὐτὰ τὰ σημεῖα ἐσφαλμένο.

Ἡ ομάδα BPCV (=χ)

Ἐν τῷ Pc παρουσιάζει ἰδιαίτερα σφάλματα³, πού ἐμποδίζουν νά ὑποθέσουμε ὅτι ὁ V κατάγεται ἀπὸ αὐτόν. Ἐπὶ πλέον παρουσιάζει ἀποκλίσεις ἀπὸ τοὺς B και V πού μποροῦν νά ἐξηγηθοῦν ὡς προϊόντα σύμψυξης με τοὺς PNA: 6 παρηγορία RPNAPc: πανηγυρία BV. - 10 ἀναγκαῖον κακὸν PaPbPNAPc: om. RBV. - 11 ἐπιτυχία RBV: εὐτυχία PNAPc. Ἐπίσης ὁ V περιέχει μόνο δώδεκα Γνωμεις και παρουσιάζει ἰδιαίτερα λάθη⁴, πού ἐμποδίζουν νά ὑποθέσουμε ὅτι εἶναι πρόγονος τοῦ Pc.

Τέλος ὁ B παρουσιάζει ἰδιαίτερα λάθη πού ἀποκλείουν νά εἶναι ὁ

1. Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται φυσικά και ἀπὸ πολλὲς κοινὲς γραφὲς τῶν PNA ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τῶν BPCV ἀπὸ τὸ ἄλλο.

2. 3 ἀκοίμητος] ἀκίνητος NA. - 4 ἀπόταξις] ἀπόστασις NA. - ἐαρίζουσα NA. - 6 πορφύρα] πυρφόρος NA. - 7 ἀσύνοπτον θεώρημα om. NA. - 9 ἐπιτυχία] εὐτυχία NA. - 11 ἀφανής] ἀσφαλής NA. - 12 ἀθάλασσος] ἀθαλάσσιος NA. - 16 σύνθεμα] σύνθημα NA.

3. 1 κατασκευή. - ἀή] αἰθήρ. - 4 διάταξις. - 5 κευχωρισμένη. - κοσμιότης ἡμέρας. - 7 ὄμβρος. - 8 ἀπάτημα. - 9 om. ἡδονῶν ἀξία.

4. 1 θρεπτικόν. - 5 φθέγγος. - 7 κόσμον μεσότης ante οὐρανοῦ βάσις τερ. V. - 11 ζητούμενον, ἀπόμνος.

πρόγονος τῶν Pc καὶ V, ἐνῶ, ἀντίθετα, ὀρισμένες κοινές γραφές ἢ λάθη τῶν Pc καὶ V ὀδηγοῦν στὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ κώδικες αὐτοὶ ἔχουν κοινή πηγὴ: 5 *κεχορηγημένη* RPNAV: *κεχορηγημένη* B *κεχωρισμένη* Pc. - 11 *δυσκατάληπτον* PcV: *δυσκάλυπτον* B. - 12 *διαιτητής* RPaPNAPc (om. V): *διετιταῖος* B. - *πεδίων* Ppc (om. V): *παιδίων* B. - 17 *ἐμπόδιον* RPeV: *ἐμποδισμὸς* PaBPNA.

Οἱ κώδικες PaPb

Οἱ κώδικες PaPb συμφωνοῦν χαρακτηριστικὰ μὲ τοὺς BPcV σὲ ἑπτὰ, οὐσιαστικὰ σὲ πέντε, περιπτώσεις: 2 *κόσμον ἐναγκάλισμα* <πόντιον (πνευματικὸν PaPb) *φύλαγμα*> PaPbBV. - Post *θαλάσσιον στεφάνωμα* add. *νηρηῶν* (*νεραϊδῶν* BV) *διάδημα* PaPbBV (quaest. om. Pc). - 5 *κύκλευμα* (*κύκλεμα* Pd *κύλευμα* A) RPdPNA: *κύκλωμα* PaPbBPcV. - 6 *παννόχισμα* RPNA: *παννοχισμὸς* PaPbBPcV *εὐωχία* Pd. - 19 *ἡσυχία* RPNA: *εὐωχία* PaPbB. - 8 *χώρημα* PaPbBPcV: *χορήγημα* R *οἴκημα* PNA, ὅπου ὅμως ἡ γραφὴ τῶν PNA φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ δική τους ἀπόκλιση ἀπὸ τῆ γραφῆ τοῦ ὑπαρχετύπου b πού σώζουν οἱ PaPbBPcV. - 20 (quaest. om. PdPcV) *λύσις* (*ἀνάλυσις* PNA) *μελῶν* RPNA: om. PaPbB, ὅπου ὅμως ἡ παράλειψη τῆς γραφῆς μπορεῖ νὰ ἔχη γίνῃ ἀνεξάρτητα στοὺς PaPb καὶ στὸν B (βλέπε παραπάνω σελ. 374, σημ. 1).

Ἀντίθετα οἱ PaPb φαίνονται σὲ τέσσερις περιπτώσεις νὰ συγγενεοῦν μὲ τοὺς PNA: 2 (quaest. om. Pc) *περίαμμα* RBV: om. PaPbPNA. - *φωστήρ* PaPbPNA: *πέραμα* B om. RV. - 5 *ἄσβεστος ἀκτίς* post *ἀκήρατος* *φλόξ* add. PaPbPNA: om. RPdBPcV. - 17 *εὐρετής* R (Arm.): *εὐρεσις* χ *ἀνεύρεσις* PaPNA. Ἀλλὰ στὴν πρώτη περίπτωση ἡ παράλειψη μπορεῖ νὰ ἔγινε στοὺς PaPb ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς PNA, στὴ δεύτερη ὁ B παρουσιάζει δική του γραφὴ, πού μπορεῖ κάλλιστα νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἀπόκλιση ἀπὸ τῆ γραφῆ τοῦ ὑπαρχετύπου b, τὴν ὁποία, συνεπῶς, διασώζουν οἱ PaPbPNA, στὴν τρίτη ἐπίσης μπορεῖ νὰ ἔχουμε παράλειψη τῆς γραφῆς *ἄσβεστος ἀκτίς* (ἡ ὁποία ἀνήκει στὸ ἀρχέτυπο, ἐφ' ὅσον τὴ σώζει καὶ ἡ ἀρμενικὴ μετάφραση) ἀνεξάρτητα στὸν R, στὸν Pd καὶ στοὺς BPcV, τέλος στὴν τέταρτη ἢ κοινὴ γραφῆ τῶν PaPNA ἐκφράζει τὴ γραφὴ τοῦ b. Συνεπῶς οἱ ὁμοιότητες τῶν PaPb μὲ τοὺς PNA εἶναι φαινομενικές, ἐνῶ οὐσιαστικότερα εἶναι τὰ κοινὰ σημεῖα τῶν δύο αὐτῶν κωδίκων μὲ τοὺς BPcV.

Ὁ κώδικας Pd

Ἡ ἔνταξή τοῦ Pd στὸ στέμμα παρουσιάζει ὀρισμένες δυσκολίες, γιὰ τὸ κώδικας αὐτὸς σώζει ἕξι μόνον *Γνώμες*. Ὁ Pd συγγενεῖει τρεῖς φορές μὲ τοὺς PNA: 4 *φυσικὸν ἐσόπτρισμα* <*ἀερίζουσα μέριμνα*> PdPNA: om. RPaPbBPc, ὅπου ὅμως ἡ συμφωνία τῶν PdPNA μὲ τὸ ἀρμενικόν, τὸ αἰθιοπικόν καὶ τὸ ἀραβικόν κείμενο ὀδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ ἀπόκλιση ἰδιαίτερη στοὺς Pd καὶ PNA, ἀλλὰ γιὰ τὴ γραφὴ

ὄχι μόνο τοῦ ὑπαρχετύπου *b* ἀλλὰ καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀρχετύπου, ἐνῶ, ἀντίθετα, ἡ παράλειψη τῆς γραφῆς ἀερίζουσα μέριμνα πρέπει νὰ ἔχη γίνεαι ἀνεξάρτητα στὸν *R*, στοὺς *PaPb* καὶ στοὺς *BPCV*. - 6 *σημεῖον ἐόρτιον R* : *σημεῖον ἐορτῆς BPCV σημεῖον ἐορτῶν PdPNA om. PaPb*, ὅπου ἡ συμφωνία τοῦ *Pd* μὲ τοὺς *PNA* μπορεῖ νὰ κατοπτρίζη τὴ γραφὴ τοῦ ὑπαρχετύπου *b*, ἐνῶ ἡ γραφὴ τῶν *BPCV* μπορεῖ νὰ ἀποτελῇ δική τους ἀπόκλιση. - *παλίνδρομος ἀνάμνησις BPCV* : *παλίνδρομος (πάλιν δρόμος Pd) πάλιν ἀνάμνησις PdPNA om. RPaPb*, ὅπου ἡ σύμπτωση τοῦ *Pd* μὲ τοὺς *PNA* εἶναι χαρακτηριστική.

Ὁ *Pd* συγγενεῦει σὲ μία περίπτωση μὲ τοὺς *BPC* : 7 *ἀποδοχὴ RPNA* : *ὑποδοχὴ PdBPc*. Κλίνουμε νὰ δεχτοῦμε ὅτι οἱ *PdBPc* ἔχουν ἐδῶ τὴ γραφὴ τοῦ ὑπαρχετύπου *b*, ἐνῶ οἱ *PNA* συμφωνοῦν μὲ τὸν *R* εἴτε συμπωματικά (οἱ γραφές *ὑποδοχὴ* - *ἀποδοχὴ* εἶναι ἀρκετὰ ὅμοιες καὶ μορφολογικά καὶ ἐννοιολογικά) εἴτε, πράγμα ἀπίθανο, ἐξαιτίας σύμφυσης.

Τέλος σὲ δύο περιπτώσεις ὁ *Pd* συμφωνεῖ χαρακτηριστικά μὲ τοὺς *PaPb*¹ : 7 *θεώρημα RPBPcV* : *ὑψωμα PdPaPb om. NA*. - *χώρημα PNABPCV* : *χορήγημα R πνεῦμα PdPaPb*. Σὲ τέσσερις ἄλλες περιπτώσεις ὁ *Pd* καὶ οἱ *PaPb* παραλείπουν τὴν ἴδια γραφὴ, ἀλλὰ ἡ ὁμοιότητα αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι συμπωματική καὶ οἱ *PaPb* νὰ ἔχουν παραλείψει τὴ γραφὴ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν *Pd*². Οἱ περιπτώσεις αὐτὲς εἶναι οἱ ἐξῆς : 1 *αἰθήρ om. PdPaPb*. - *θρεπτικός om. PdPaPb*. - *ἀήρ, ὕδωρ]* καὶ *ὑδωρ Pd ὑδωρ PaPb*. - 10 *συγκοιμωμένη λέαινα om. PdPaPb*. Σὲ μία περίπτωση οἱ *PdPaPb* συμφωνοῦν μὲ τὸν *R* σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ἄλλους κώδικες (1 *ἡλίον RPdPaPb* : *ἡλιος PNABPCV*), σὲ δύο περιπτώσεις συμφωνοῦν μὲ τοὺς *PNA* (1 *σελήνη post ἡμέρα add. PdPaPbPNA* : *om. RBPCV*. - 7 *ἀπόθμευτον (-μεντον Pd) θεώρημα post κόσμον μεσότης add. PdPaPbPNA* : *om. RBPCV*), καὶ σὲ δύο ἄλλες περιπτώσεις οἱ *PdPaPb* συμφωνοῦν μὲ τοὺς *BPCV* σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς *RPNA* (7 *καρπῶν φύλαγμα καὶ μήτηρ R* : *καρπῶν μήτηρ, αἰώνιον διαφύλαγμα PdPaPbBPcV καρπῶν μήτηρ*, *add. αἰώνιον φύλαγμα post "Αἶδου καλυπτῆρ, PNA*. - *"Αἶδου καλυπτῆρ RPNA* : *om. PdPaPbBPcV*)³.

¹ Ἀνακεφαλαιώνοντας ἐπιβάλλεται νὰ τονίσουμε ὅτι χαρακτηριστικές εἶναι οἱ πέντε περιπτώσεις ὁμοιότητος τῶν *PaPb* μὲ τοὺς *BPCV* καὶ οἱ δύο περιπτώσεις ὁμοιότητος τῶν *PaPb* μὲ τὸν *Pd*, ἐνῶ ἀντίθετα ὁ *Pd*

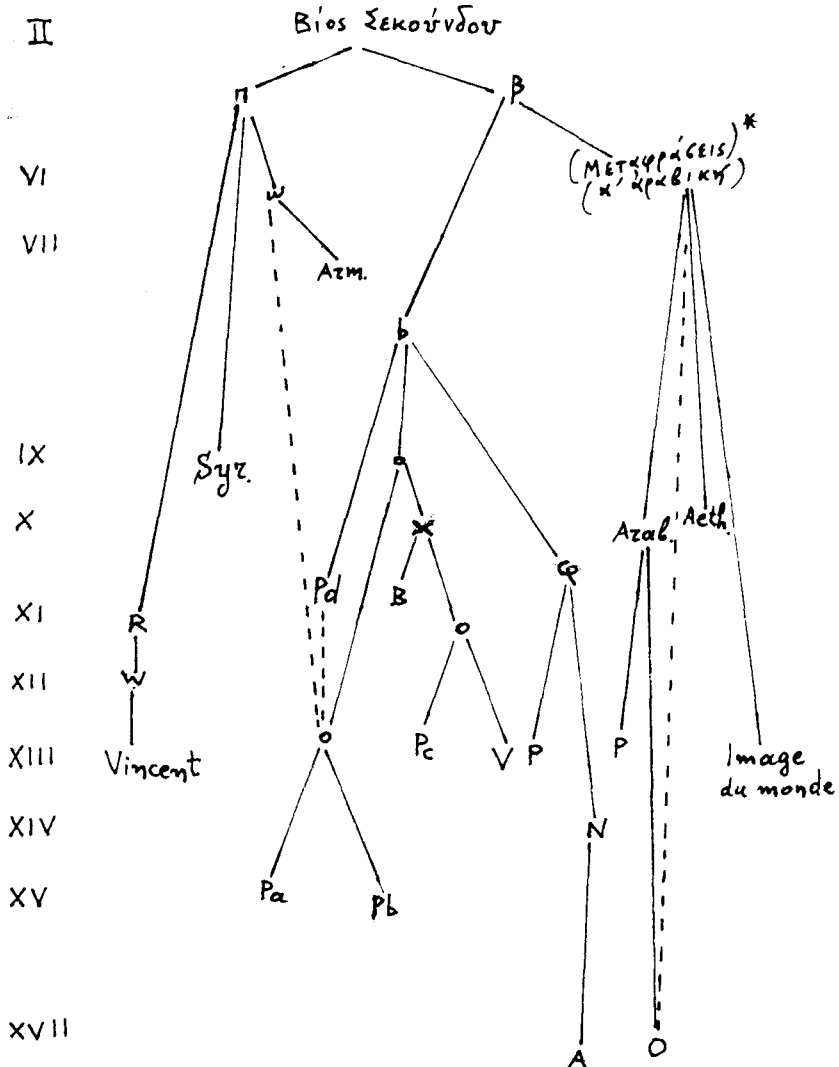
1. Οἱ *PaPb* δὲν μπορεῖ νὰ κατὰγονται ἀπὸ τὸν *Pd*, γιατί, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὁ κώδικας αὐτὸς περιέχει ἕξι μόνο *Γνώμες*.

2. Βλ. παραπάνω, σελ. 374, σημ. 1.

3. Καὶ στὶς τέσσερις αὐτὲς περιπτώσεις ἡ συμφωνία τῶν *PdPaPb* μὲ τοὺς *PNA* ἢ μὲ τοὺς *BPCV* μπορεῖ νὰ ἐκφράζη τὴ γραφὴ τοῦ ὑπαρχετύπου *b*, ἐνῶ ἡ παράλειψη μπορεῖ νὰ συνέβη ἀνεξάρτητα στὸν *R* καὶ στοὺς *BPCV* ἢ στοὺς *PdPaPb* καὶ στοὺς *BPCV*.

δέν φαίνεται να συγγενεύη αποφασιστικά ούτε με τους BPCV ούτε με τους PNA. Ο Pd αποτελεί στέλεχος τῆς οἰκογένειας b ἰσότιμο πρὸς τῖς ομάδες BPCV καὶ PNA, οἱ PaPb ἀνήκουν στὴν ἴδια ομάδα με τοὺς BPCV, οἱ δὲ δύο περιπτώσεις ὁμοιότητας τῶν PaPb με τὸν Pd καὶ ἡ μία περίπτωση ὁμοιότητας με τοὺς PdR μποροῦν νὰ ἐξηγηθοῦν ὡς προτόντα σύμφυσης τῶν PaPb με τὸν Pd.

ἜΟλα τὰ παραπάνω συμπεράσματα μποροῦν σχηματικὰ νὰ παρασταθοῦν με τὸ παρακάτω στέμμα κωδικίων:

* Τὸ τμήμα αὐτὸ τοῦ στέμματος τὸ δανειζόμαστε ἀπὸ τὸν Perry (σελ. 60).

Τὰ συμπεράσματα ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὴ νέα θεώρηση τῶν προβλημάτων τῆς ταξινομήσεως τῶν κωδίκων τοῦ κειμένου τοῦ Σεκούνδου, τὴ νέα ἀντιβολή των, τὴν πρώτη ἀνάγνωση τοῦ Pd, τὴν ἐξουχιστικότερη χρῆση τῆς ἀρμενικῆς, τῆς αἰθιοπικῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς μετάφρασης εἶναι σημαντικά. Ἐπέτρεψαν τὸν καταρτισμὸ τοῦ τελικοῦ στέμματος τῶν κωδίκων τοῦ κειμένου αὐτοῦ, διαψεύδοντας τὴν ἀυθαίρετη ἐκτίμηση τοῦ Perry (β.π., σελ. 16), ὅτι γενικὰ «it seems impossible to map out the interrelationship of these manuscripts in any detailed fashion»¹, καὶ ἔδειξαν ἀκόμα περισσότερο πόσο εἶναι δυνατὸ νὰ προχωρήσῃ ἡ ἔρευνα ἐνὸς ἑλληνικοῦ κειμένου, ὅταν ὁ μελετητὴς ἔχῃ τὴν εὐκαιρία νὰ τὸ ἐξετάσῃ ἀξιοποιώντας κριτικὰ τὰ ξενόγλωσσα ἀρχαῖα κείμενα ποὺ ἐπιτρέπουν τὴ συγκριτικὴ θεώρηση τῶν προβλημάτων.

Μιὰν ἐπαλήθευση τῶν ἀπόψεών μας, ἀλλὰ καὶ μιὰ προσφορὰ στὴ φιλολογικὴ ἐπιστήμη ἀποτελεῖ, ἐλπίζουμε, ἡ νέα κριτικὴ ἔκδοση τῶν *Γνωμῶν* ποὺ ἀκολουθεῖ.

1. Ἡ ἀποψη αὐτὴ γιὰ ἓνα *textus contaminatus* ἀπηχεῖ τὴν ἀπαισιόδοξη ἀπόφανση τοῦ P. Maas: «No specific has yet been discovered against contamination» (*Textual Criticism*, σελ. 49). Ἀντίθετα ἔχουμε λόγους νὰ πιστεύουμε ὅτι πολὺ λίγα εἶναι τὰ κείμενα (π.χ. τοῦ Αἰσχύλου) ποὺ ἡ παράδοσή τους δὲν προσφέρεται γιὰ τὸν καταρτισμὸ ἐνὸς ἱκανοποιητικοῦ στέμματος, ὅσο μεγάλος καὶ ἂν εἶναι ὁ βαθμὸς τῆς σύμφυσης τῶν γραφῶν. Βλέπε E. J. Kenney, *The Classical Text* (Berkeley 1974), σελ. 141-142.

1

Τί ἐστι κόσμος ;

¹ *Ἀκατάληπτος περιοχῆ, θεωρητικὸν κατασκευάσμα, ἀσύνοπτον ὕψωμα, αὐτογέννητον θεώρημα, πολυχάρακτον μόρφωμα, αἰώνιον διακράτημα, αἰθὴρ θρηπτικός, πολυδιοίκητον πνεῦμα, ἑπταπλανὲς κύκλευμα, ἥλιον φῶς, ἡμέρα, σελήνη, ἄστρα, σκότος, νῆξ, γῆ, πῦρ, ἀήρ, ὕδωρ.*

κατασκευάσμα (κατασκευμα Pc) b : κατασκευασμένον R || ἀσύνοπτον ὕψωμα PdPaPbφ : εἶδ- ὕψωμα R om. χ || αὐτογέννητον θεώρημα RPdPaPbφ : om. χ || διακράτημα RPdφχ : διακρότημα PaPb || αἰθὴρ (αἰθέρος χ) θρηπτικός (-όν V) Rφχ : om. PdPaPb || πολυδιοίκητον πνεῦμα PaPbφχ : om. RPd (Perry)¹ || ἑπταπλανὲς PaPbφχ : ἀπλανὲς R (Perry) om. Pd || κύκλευμα Rφχ : κύκλευμα PaPb om. Pd || ἥλιον RPdPaPb : ἥλιος φχ || ἡμέρας Pd || σελήνη PdPaPbφ : om. Rχ (Perry) || ἄστρα, σκότος] ἀστροκτώνος Pd || σκότος RPdPaPbφ : om. χ || πῦρ b : om. R (Perry) || ἀήρ (αἰθὴρ Pc), ὕδωρ Rχ : ὕδωρ, ἀήρ φ καὶ ὕδωρ Pd ὕδωρ PaPb.

2

Τί ἐστὶν ὠκεανός ;

Κόσμον ἐναγκάλισμα, θαλάσσιον στεφάνωμα, νηρηῶν διάδημα, κυμάτων περιάμμα, ἄλμυραῖος δεσμός, ἀτλαντικὸς φωστήρ, πάσης φύσεως περιδρομος, ἡλιακὸς λαμπτήρ, οἰκουμένης κάτοχος.

Deest quaestio in PcPd || πόντιον (πνευματικὸν PaPb) φύλαγμα post κόσμον ἐναγκάλισμα add. PaPbBV || θαλάσσιον στεφάνωμα b (Arm.) : στεφανωμένον (ἐστ- corr. Perry) ὄριον R (Perry)² || νηρηῶν (νηρηῶν Pa) PaPb³ : νεραϊδῶν B νεραϊδῶν V om. Rφ (Perry) || διάδημα PaPbBV : om. Rφ (Perry) || κυμάτων BV : om. RPaPbφ (Perry) || περιάμμα⁴ RBV : om. PaPbφ || ἄλμυραῖος B : ἄλμυραῖον R (Perry) ἄλμυρὸς φ om. PaPbV || δεσμός RB : ἐδεσμός φ om. PaPbV || ἀτλαντικὸς RPaPbPN : ἀπλανητικὸς A κατανητικὸν B om. V || φωστήρ PaPbφ : πέραμα B om. RV (Perry) || πάσης] πλάσις A || φύσεως περιδρομος RPaPbφ : ἐπιγειὸν φύσεως περιόχημα (περιοχῆ V) BV || ἡλιακὸς λαμπτήρ R : om. b || κάτοχος Rφ : κατοχῆ BV ξένος PaPb (Arm.)⁵.

1. Σημειῶνω μὲ (Perry) ὅλες τὶς ἀποκλίσεις τοῦ κειμένου μου ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Perry.

2. Εἶναι περίεργο πῶς ὁ Perry προτιμᾷ τὴ γραφὴ τοῦ R, ἂν καὶ ὁ ἴδιος τὸ νίζει (σελ. 111, σημ. 15) ὅτι ἡ γραφὴ τοῦ R συμφωνεῖ μὲ τὴ γραφὴ τοῦ ἀρμενικοῦ κειμένου.

3. Τὸ αἰθιοπικὸ κείμενο δίνει *insularum testis* (κατὰ τὴ λατινικὴ μετάφραση τοῦ Bachmann) καὶ τὸ ἀραβικὸ *a witness for the islands*, πράγμα πού μᾶς κάνει νὰ υποθέσουμε πὼς τὸ ὑπαρχέτυπο β μπορεῖ νὰ εἶχε νησίδων ἀντὶ νεραϊδῶν ἢ νηρηῶν.

4. *κυμάτων περιάμμα* φαίνεται νὰ ἀντιστοιχῆ στὸ *the gatherer of all the waters* τοῦ ἀρμενικοῦ κειμένου. Ὁ Perry ἐκδίδει *περιάμμα ἄλμυραῖον, δεσμός ἀτλαντικὸς*, ἐνῶ στὴ σελ. 112, σημ. 16 συνάπτει τὸ *ἄλμυραῖος* μὲ τὸ *δεσμός*.

5. Κατὰ τὸν Perry (σελ. 112, σημ. 17) ἡ γραφὴ τοῦ R προέρχεται πιθανῶς ἀπὸ σύμφυρση μὲ τὴν οἰκογένεια b !

3

Τί θεός ;

*Ἰδιόπλαστον ἀγαθόν, πολύμορφον εἶκασμα, ἀσύνοπτον ὕψωμα, πολυ-
χάρακτον μόρφωμα, δυσσοούμενον ζήτημα, ἀθάνατος νοῦς, πολυδιοίκητον
πνεῦμα, ἀκοίμητος ὀφθαλμός, αἰδῖος πάντων οὐσία, πολυώνυμος δύναμις,
παγκρατές φῶς.*

Deest quaestio in PcPd || Aliter BV : αἰδῖος οὐσία, ἀθέατον φῶς, δυσνόητον
ζήτημα, ἀθάνατος νοῦς, αὐτογένεθλον ἀγαθόν, παγκρατιασπαστή χεῖρ, περιληπτική τῶν
ὄλων ἐξουσία, ἀνεξιχνίαστος σοφία, ἀπαράλογιστος δύναμις, ἥλιος ἄδυτος, προνοη-
τική μεγαλειότης || ἰδιόπλαστον φ : εἶδος ἄπλαστον PaPb αὐτογένεθλον BV om. R¹ ||
ἀσύνοπτον Rφ : αὐτοσύνοπτον PaPb || μόρφωμα Rφ : πολυμόρφωμα PaPb || δυσσοού-
μενον Rφ : δυσνόητον BV νόου PaPb (Arm.) || πολυδιοίκητον πνεῦμα Rφ : om. PaPb ||
ἀκοίμητος RP : ἀκίνητος NA om. PaPb || ὀφθαλμός Rφ : om. PaPb || αἰδῖος BV :
αἰδῖον PaPb ἰδία φ om. R (Perry) || πάντων φ : πνεῦμα PaPb om. RBV (Perry) ||
οὐσία PaPbφBV : om. R (Perry) || πολυώνυμος δύναμις ante αἰδῖον πνεῦμα trp. PaPb ||
παγκρατές φῶς R : tantum φῶς PaPb παγκρατής χεῖρ, φῶς, νοῦς, δύναμις PN (cf.
BV) (Aeth. Arab.) om. A.

4

Τί ἡμέρα ;

*Στάδιον κακοπαθείας, δωδεκάμοιρος διαδρομή, ἀρχή καθημερινή, ὑπό-
μνησις βιωτική, δειλινή ἀπόταξις, ζωτική ἔντευξις, αἰώνιον ἀρίθμημα,
φυσικὸν ἐσόπτρισμα, ἀερίζουσα μέριμνα, παλίνδρομος ἀνάμνησις.*

Deest quaestio in V || δωδεκάμοιρος² scripsi : δωδεκάμορος R δωδεκάωρος
PdPaPbPA (Arm.) (Perry) δωδεκάωρον NBPC || διαδρομή RPdPaPbPA : διάδρομον
NBPC || ὑπόμνησις βιωτική RPaPbφ : om. Pdχ || δειλινή RPdφ : δυτικὸν PaPb om. χ ||
ἀπόταξις RPdB : ἀπότασις P (Perry) ἀπόστασις NA διάταξις Pc ἐξῦπνισμα PaPb ||
ζωτική³ (ζωτική PaPb, Perry) ἔντευξις RPaPb (Arm.) : om. Pdφχ || αἰώνιον
ἀρίθμημα RPdφB : ἀρίθμημα αἰώνιον PaPb αἰώνιον ὀύθμημα Pc || φυσικὸν ἐσόπτρι-
σμα RPdφB : φυσικὸν ἔσοπτρον Pc om. PaPb || ἀερίζουσα (εἰαρ- NA) μέριμνα Pdφ
(Arm. Aeth. Arab.⁴) : om. RPaPbχ (Perry) || παλίνδρομος RPaPb : πάλιν δρόμος
πάλιν Pd παλινδρόμου χ om. φ || ἀνάμνησις RPdPaPbχ : om. φ.

1. Ἡ γραφή τῶν χειρογράφων τῆς οἰκογένειας b ἐπικυρώνεται ἀπὸ τῆ γρα-
φῆ a *self-born phenomenon* τοῦ ἀρμενικοῦ κειμένου.

2. Πρβλ. AP VII 641 (Ἀντιφίλου) Σῆμα δωδεκάμοιρον ἀφεγγέος ἡελίου.
Ἡ γραφὴ τοῦ R, ἂν καὶ ἐφαρμμένη, εἶναι ἡ lectio difficilior.

3. Ἡ γραφὴ τοῦ R εἶναι ἡ lectio difficilior.

4. Ἡ σύμπτωση τῶν Pdφ μὲ τὸ ἀρμενικὸ κείμενο (*agitated cares*), μὲ τὸ αἰ-
θιοπικὸ (*et ipse est minister in aëre*), καὶ μὲ τὸ ἀραβικὸ (*it is nourished by the air*)
ἐπικυρώνει τὴ γνησιότητα τῆς γραφῆς, ἐνῶ ἡ παράλειψη τῆς γραφῆς αὐτῆς στοὺς
RPaPbχ μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ ὡς ἀνεξάρτητο λάθος.

5

Τί ἥλιος ;

Οὐράνιος ὀφθαλμός, νυκτός ἀνταγωνιστής, αἰθέριον κύκλευμα, κοσμικὸς ἔλεγχος, ἀκήρατος φλόξ, καρπῶν περιβόλαιον, ἄσβεστος ἀκτίς, ἀδιάπτωτον φέγγος, κεχορηγημένη λαμπάς, οὐράνιος ὁδοιπόρος, ἡμέρας κόσμιον.

νυκτός ἀνταγωνιστής RPdφχ : om. PaPb || αἰθέριον PaPbφχ (Arm.) : αἰθέρετον Pd θεριῶν R || κύκλευμα (κύλ- A κύκλεμα Pd) RPdφ : κύκλωμα PaPbχ (Perry)¹ || κοσμικὸς ἔλεγχος RPdφχ (Aeth.) : om. PaPb (Arab.) || ἀκήρατος Rφχ : ἀγήρατος PaPb ἀκράτητος Pd || καρπῶν περιβόλαιον (-βολή NA) Pdφχ (Arm. Aeth. Arab.²) : om. RPaPb (Perry) || ἄσβεστος ἀκτίς PaPbφ (Arm.)³ : om. RPdχ (Perry) || ἀδιάπτωτον φέγγος R (Arm.) : ἀδιάλειπτον (-ληπτον B) φέγγος (φθέγγος V) PaPb et, post οὐράνιος ὁδοιπόρος, Pdφχ || κεχορηγημένη (κεχορηγημένη B) λαμπάς RφBV : κεχωρησμένη λ. Pc χορηγουμένου λ. Pd om. PaPb (κεκαθαρωμένη translator Armen. legisse videtur [a purified lamp]) || ἡμέρας κόσμιον PdφBV : ἡμ- κόσμιος R κοσμιότης ἡμ- Pc om. PaPb.

6

Τί σελήνη ;

Οὐρανοῦ πορφύρα, νυκτερινὴ παραμυθία, πλεόντων παννώχισμα, ὀδυνόντων παρηγορία, ἥλιον διαδοχή, οὐράνιος ὁδοιπόρος, κακούργων ἔχθρα, σημεῖον ἐόρτιον, μηνῶν ἀνακύκλευμα, παλίνδρομος ἀνάμνησις.

Τί ἐστι φέγγος Pd || οὐρανοῦ πορφύρα (πορφύρος NA) RPdφχ (Aeth.) : om. PaPb (Arab.) || παννώχισμα Rφ : παννωχισμός PaPbχ εὐωχία Pd || ὀδυνόντων παρηγορία RφPc : ὀδ- παρηγορία BV ὀδ- ὀδηγός Pd (Aeth.)⁴ om. PaPb (Arab.) || ἥλιον διαδοχή om. Pd || οὐράνιος ὁδοιπόρος (-πορία P ὁδοι^π N) Pdφχ (Arm. Aeth.⁵) : om. RPaPb (Arab.) (Perry) || ab κακούργων ad finem om. PaPb || κακούργων ἔχθρα (ἐχθρός N) πb Aeth. : om. Arab. || ἐόρτιον R : ἐορτῆς χ ἐορτῶν Pdφ (Perry) || μηνῶν R : μηνιαῖον (μηνιαίων N) φ μηνιαῖον χ μηνιαίων Pd || κύκλευμα Pd || παλίνδρομος (πάλιν δρόμος Pd) ἀνάμνησις (πάλιν ἀν- Pdφ) Pdφχ : om. R (Perry).

1. Ἡ γραφὴ κύκλευμα εἶναι στεμματικὰ καλύπτερη ἀπὸ τῆ γραφῆ κύκλωμα καὶ ἀπαντᾷ καὶ σὲ δύο ἄλλες Γνώμες : 1 κύκλευμα. - 6 ἀνακύκλευμα.

2. Τῆ γνησιότητα τῆς γραφῆς αὐτῆς ἐπικυρώνει τὸ ἄρμενικὸ κείμενο (a garment of the fruits), τὸ αἰθιοπικὸ (nutritior frugum segetumque) καὶ τὸ ἀραβικὸ (the nourisher of the fruits). Ὅσα λέγει ὁ Perry (σελ. 112, σημ. 23), ὅτι δηλαδή ὁ συντάκτης τῆς ἄρμενικῆς μετάφρασης χρησιμοποίησε περισσότερα ἀπὸ ἓνα χειρόγραφο τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, ἢ ὅτι μερικὲς γραφές τῆς οἰκογένειας b ἦσαν σημειωμένες στὰ περιθώρια τοῦ ἑλληνικοῦ χειρογράφου τῆς οἰκογένειας π ποὺ εἶχε ὡς ὑπόδειγμα, εἶναι ἀναπόδεικτες ὑποθέσεις ποὺ τίς κάνει περιττὲς τὸ στέμμα μας.

3. Ἡ γνησιότητα τῆς γραφῆς αὐτῆς ἐπικυρώνεται ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο ἄρμενικὸ κείμενο (an eternal beam of light).

4. Dux viatoribus.

5. Ἡ γνησιότητα τῆς γραφῆς αὐτῆς ἐπικυρώνεται ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο ἄρμενικὸ (a traveler in the air) καὶ αἰθιοπικὸ (obambulans in caelo) κείμενο. Εἶναι ἀκατανόητο γιὰ τὸ Perry δὲν τῆ δέχτηκε στὸ κείμενό του.

7

Τί γῆ;

Οὐράνιος βάσις, κόσμου μεσότης, ἀπύθμευτον θεώρημα, ἀεροφνές δίζωμα, ἀκατάληπτος περιοχή, γυμνάσιον ζωῆς, σύστημα θεόκτιστον, σελήνης παννύχισμα, ἀσύνοπτον θεώρημα, ὄμβρων τιθήνη, καρπῶν μήτηρ, αἰώνιον φύλαγμα, "Αἶδον καλυπτῆρ, πολυδιοίκητον χώρημα, γέννα καὶ ἀποδοχὴ πάντων.

οὐράνιος R : οὐρανοῦ b || κόσμου μεσότης R PdPaPbBPC : ante οὐρανοῦ trp. V om. φ || ἀπύθμευτον (-μευτον Pd) θεώρημα PdPaPbφ (Arm.¹) : om. Rχ || ἀεροφνές δίζωμα PdPaPbχP (Arm.²) : om. RNA || ἀκατάληπτος περιοχή R (Arm.) : om. b del. Perry³ || γυμνάσιον ζωῆς om. N || σύστημα θεόκτιστον R (Aeth. Arab.⁴) : om. b || σελήνης παννύχισμα RP : σελήνης (-νη Pd) παννυχισμός PdPaPbχ om. NA || ἀσύνοπτον (σύνοπτον χ) θεώρημα RPχ : ἀσύνοπτον ὕψωμα PdPaPb om. NA || ὄμβρος Pc || τιθήνη Pbφ : τιθηνή R PdPaχ fort. recte || καρπῶν μήτηρ, αἰώνιον φύλαγμα (διαφ-PdPaPbχ αἰώνιον φύλαγμα infra post καλυπτῆρ trp. φ) PdPaPbφχ (Arm.⁵) : καρπῶν φύλαγμα καὶ μήτηρ R (Perry) || "Αἶδον καλυπτῆρ Rφ (Aeth.⁶ Arab.⁷) : om. PdPaPbχ || χώρημα φχ : χορήγημα R πνεῦμα PdPaPb || ab γέννα ad finem om. V || γέννα R PdPaPbφ : γενέτης BPC || ἀποδοχὴ Rφ : ὑποδοχὴ PdBPC ἐποχὴ PaPb.

1. *An endless phenomenon.*

2. *Fixed in the air.*

3. Τὸ ἐπιχειρήμα τοῦ Perry γιὰ νὰ ὀβελίσῃ αὐτὴ τὴ γραφὴ εἶναι ὅτι τὴ σώζει μόνο ὁ R καὶ ὅτι φαίνεται νὰ ἔχῃ μεταφερθῆ ἔδῳ ἀπὸ τὴν πρώτη Γνώμη. Ἡ συμφωνία ὁμῶς τοῦ R μὲ τὸ ἀρμενικὸ κείμενο εἶναι ἓνα ἰσχυρὸ ἐπιχειρήμα γιὰ τὴ γνησιότητα τῆς γραφῆς.

4. Ἡ ἀντίστοιχη γραφὴ *opus creatoris* τοῦ αἰθιοπικοῦ κειμένου καὶ *the work of Creator* τοῦ ἀραβικοῦ δείχνει τὴ γνησιότητα τῆς γραφῆς τοῦ R.

5. Ὁ Perry (σελ. 113, σημ. 24) ὑποθέτει ὅτι ἡ ἔκτῃ καὶ ἡ ἑβδομῃ Γνώμεις εἶναι ἀνακατωμένες στὸ ἀρμενικὸ κείμενο. Ἐτσι ἀποδίδει τὸ *a watcher of the night* στὴν ἕκτῃ Γνώμη, τὸ *nurse of the rain ; mother of the fruits* στὴν ἑβδομῃ, καὶ τὸ *an eternal sign* πάλι στὴν ἕκτῃ. Ἀλλὰ τὸ *a watcher of the night* (πρβλ. *a guardian that lasts forever Arab.*) θυμίζει κάπως τὸ σελήνης παννύχισμα τῆς ἑβδομῃς Γνώμης, ἔτσι ὥστε φαίνεται καθαρὰ πὼς ὁ μεταφραστὴς συνεχίζει νὰ μεταφράζῃ τὴν ἑβδομῃ Γνώμη, εἶναι λοιπὸν ἀπίθανη ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἐκδότῃ τῆς ἀρμενικῆς μετάφρασις Dashian (δ.π., σελ. 49), τὴν ὁποία ἀσπάζεται καὶ ὁ Perry (σελ. 113, σημ. 28), ὅτι ὁ Ἀρμένιος μεταφραστὴς διάβαζε *σημεῖον αἰώνιον* ἀντὶ γιὰ *σημεῖον εορτῶν* (ἢ *έορτιον*) στὴν ἕκτῃ Γνώμη, καὶ ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ μεταφέρθηκε αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμὸς στὸ τέλος τῆς ἑβδομῃς Γνώμης. Ἀντίθετα νομίζουμε ὅτι τὸ *an eternal sign* ἀνήκει στὴν ἑβδομῃ Γνώμη, ὅτι ἀποδίδει, ἔστω ἐσφαλμένα, τὸ αἰώνιον φύλαγμα, ὅτι συνεπὼς ἡ γραφὴ *καρπῶν μήτηρ, αἰώνιον φύλαγμα*, ἐφόσον ἐνισχύεται ἀπὸ τὸ ἀρμενικὸ κείμενο, εἶναι καλλύτερη ἀπὸ τὴ γραφὴ τοῦ R πού προτίμησε ὁ Perry, καί, τέλος, ὅτι ἡ ἕκτῃ καὶ ἡ ἑβδομῃ Γνώμεις δὲν εἶναι ἀνακατωμένες.

6. *Inferorum operculum.*

7. *A covering for the eternal fire.*

8

Τί ἄνθρωπος ;

Νοῦς σεσαρκωμένος, πνευματικὸν ἀγγεῖον, αἰσθητικὸν χώρημα, ἐπί-
 πονος ψυχῆ, οἰκητήριον ὀλιγοχρόνιον, φάντασμα χρόνου, ὥστεωμένον ὄργανον,
 κατάσκοπος βίου, τύχης παίγνιον, ἀπαράμονον ἀγαθόν, ζωῆς δαπάνημα,
 φυγὰς βίου, φωτὸς ἀποστάτης, γῆς ἀπαίτημα, αἰώνιος νεκρός.

Quaestionem om. Pd || Νοῦς σεσ. Rφχ : om. PaPb || αἰσθητικὸν (αἰσθητὸν A)
 Rφχ : αἰσθητηρίον PaPb || χώρημα PaPbχ : χορήγημα R οἶκημα φ || ἐπίπονος ψυχῆ
 R : ψυχῆς PaPb, ἐπ. ψυχῆ post. οἰκ. ὀλιγ. φ ἐπίκρηρον ψυχῆς post οἰκητ. ὀλιγοχρ.
 χ (Aeth.)¹ || ὀλιγοχρόνιον Rφχ (Aeth.) : ὀλοχρόνιον PaPb || φάντασμα RPaPb (Arm.) :
 φρόντισμα φχ² || χρόνον om. PaPb || ὥστεωμένον ὄργανον b (Arm. Aeth. Arab.) :
 om. R || τύχης παίγνιον R : supra post ἐπίπονος ψυχῆ φ παίγνιον (om. τύχης) supra
 post ἐπίκρηρον ψυχῆς χ om. PaPb || ἀπαράμονον ἀγαθόν RPaPb (Arm.) : om. φχ ||
 ζωῆς δαπάνημα R (Arm.) : om. b || φυγὰς βίου R (Arm. Arab.) : om. b || φωτὸς
 ἀποστάτης Rφχ : om. PaPb || γῆς ἀπαίτημα (ἀπάτημα Pc) b : om. R || ζῶον λογικόν
 (θνητὸν add. s. 1. Pc), νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν post γῆς ἀπ. add. χ || αἰώνιος
 νεκρός R (Arm.) : ἕως καιρὸν νεκρός PaPb om φχ.

9

Τί ἐστὶ κάλλος ;

Φυσικὴ ζωγραφία, ἰδιόπλαστον ἀγαθόν, ὀλιγοχρόνιον ἐντύχημα, ἀπα-
 ράμονον κτῆμα, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς νανάγιον, σεσαρκωμένη ἐπιτυχία, ἡδονῶν
 ὑπερησία, ἄνθος μαραινόμενον, ἀσύνθετος πραγματεία, ἀνθρώπων ἐπιθυμία.

Quaest. om. Pd || ἰδιόπλαστον ἀγαθόν RφPaPb : om. χ || ὀλιγοχρόνιον (ὀλι-
 χρόνιον PcN) ἐντύχημα Rφχ : om. PaPb || ἀπαράμονον κτῆμα RPaPb (Arm.) : ἀπα-
 ράλλακτον (εὐπ- N) κτῆμα φ om. χ || ἔμπρους πόρνευσις post ἀπαρ. κτῆμα add. φ ||
 ἀνδρὸς εὐσ. βοῦς (ἀσελγοῦς φχ) νανάγιον Rφχ (Aeth.³) : om. PaPb (Arab.) || ἀπα-
 ράμονον (ἀπαράμενον P) ἀγαθόν post ἀνδρὸς ἀσ. νανάγιον add. φ || σεσαρκωμένη ἐπι-
 τυχία RP : σ. ἐπιτυχία NA σ. ἐπιθυμία χ om. PaPb || ἡδονῶν ὑπερησία Rφ : ἡδ.
 ἀξία λῆψις (λῆμψις B) BV λείψις tantum Pc om. PaPb || ἀσύνθετος πραγματεία (ante
 ἄνθος μαραινόμενον trp. χ) RNAχ : ἀσύνκτητος πρ. P om. PaPb || ἀνθρώπων ἐπι-
 θυμία Rφ : ἀνθρ. πυρώδης ἐπιθυμία χ ἀκρατοῦς ἐπιθυμίας PaPb.

10

Τί ἐστὶ γυνή ;

Ἄνδρὸς ἀθυμία, συνεστιώμενον θηρίον, συνεγειρομένη μέριμνα, συμ-

1. *brevis temporis domicilium ; debilis atque inconstans* (= ἐπίκρηρον) ; *animae*
 (= ψυχῆς) *sedes*.

2. "Ὅσα γράφει ὁ Perry (σελ. 113, σημ. 31) σχολιάζοντας σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο
 τὸ ἀρμενικὸ κείμενο εἶναι σὲ ἀντίφαση μὲ τὸ ἑλληνικὸ κείμενο ποῦ δέχεται.

3. *naufragium viri*.

πλεκομένη ασέλγεια, συγκοιωμένη λέαινα, ιματισμένη ἔχιδνα, ἀθθαίρετος μάχη, συγκοιωμένη ἀκρασία, καθημερινή ζημία, οἰκίας χειμῶν, ἀμεριμνίας ἐμπόδιον, ἀνδρὸς ἀκρατοῦς νανάγιον, μοιχῶν κατασκευή, βίου ἀλωσις, πολυτελής πόλεμος, ζῶον πονηρόν, ἱκανὸν φορτίον, ἐννεαπνεύμων ζάλη, ἰοβόλος ἀσπίς, ἀνθρωποποιὸν ὑπούργημα, ἀναγκαῖον κακόν.

ἀθυμία R : ἐπιθυμία PdNABPcV (Perry¹) (Aeth. Arab.) ἐπιθύμιον P παραθυμία PaPb (Arm.) || συνεστιώμενον (-όμενον R) θηρίον RVA συνεσθιόμενον (-όμενον Pc -ιωμένων Pd) θηρίον PNBPCPd (Aeth. Arab.): om. PaPb || συνεγειρομένη μέριμνα RPaPbPdχ : om. φ || συντηρομένη δράκαινα post συνεγεις. μέριμνα Pdχ, post συγκ. λέαινα φ : om. RPaPb || συμπλεκομένη (συμπλεγμένη PaPb) ασέλγεια RPaPb (Arm.): om. Pdφχ || συγκοιωμένη λέαινα hoc loco R : post συνεστ. θηρίον φχ om. PdPaPb (Aeth.) || ιματισμένη (αἴμ. R ἡμ. Pd) ἔχιδνα (αἴχιδνα R) RPdPaPbφ : om. χ || μάχη RPaPbPA : ἐπιμαχία χ ἐπιμαχή Pd ἐπιμάχη N || post ἀθθαίρετος ἐπιμαχί praebet Pd ceteris verbis ad finem omissis : πολυτελής πόλεμος, θηρίον πολυώνυμον, εὐάλωτον θήραμα, ἀτιθάσепτον ζῶον, δαιμόνων ἀγκιστρον, πολυπόνηρον ζῶον, ἀναγκαῖον κακῶν (sic), τριῶν κακῶν τέτευμαι, γραμματικῆς, πενής καὶ οὐλομένης γυναικός. Τῶν μὲν δύο ἐξέφυγον, οὐλομένης δὲ γυναικός ἐκφυγεῖν οὐκ ἴσχυσα, quae ab τριῶν etiam in quodam manuscripto Barberiniano leguntur (sic Perry p. 15) || συγκοιωμένη ἀκρασία R² : om. b || καθημερινή ζημία hoc loco R : ante ἀθθαίρετος ἐπιμαχία χ post πολυτελής πόλεμος φ καθημερινή λέσχη PaPb || οἰκίας χειμῶν R (a storm in the house Arm.) : οἴκου ζάλη PaPb om. φχ || ἀμεριμνίας ἐμπόδιον RPaPb : om. φχ || ἐπιβουλεύμενον πρᾶγμα, οἰκίας εἶδος, εὐτυχίας ἐμπόδιον post ἀμερ. ἐμπόδιον add. PaPb || ἀνδρὸς ἀκρατοῦς (ἀκαρποῦς PaPb) νανάγιον, μοιχῶν κατασκευή, βίου ἀλωσις RPaPb (Arm.): om. φχ || πολυτελής πόλεμος om. PaPb || ζῶον πονηρόν (post ἀνθρωποποιὸν ὑπούργημα P) RP : ζῶη πονηρά PaPb (sed vide infra) πολυπόνηρον ζῶον (post ἀνθρωποποιὸν ὑπούργημα NA) PdNAχ || post ζῶη πονηρά add. PaPb συνδιδαιτωμένη λέαινα, συγκαθημένη σκύλα, ζῶον πονηρόν, ἀγαπητόν μίσσημα, συμφορὰ αἰρετή || ἱκανὸν φορτίον, ἐννεαπνεύμων (-μονος R) ζάλη R : om. b || ἰοβόλος ἀσπίς R (Arab³) : om. b || ἀνθρωποποιὸν (ἀνθρώπινον χ) ὑπούργημα hoc loco R (Arm.): post πολυτ. πόλεμος καθ. ζημία φ post πολυτ. πόλεμος χ om. PaPb || ἀναγκαῖον κακόν PdPaPbPcφ (Arm.⁴ Aeth.): om. RBV (Arab.).

1. Ἡ γραφή ἐπιθυμία φαίνεται νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ τέλος τῆς προηγούμενης Γνώμης. Ἐπὶ πλέον στὴν ἀρχὴ μιᾶς σειρᾶς ἀρνητικῶν χαρακτηρισμῶν γιὰ τὴ γυναικία, ἡ γραφὴ ἀθυμία ποῦ δίνει ὁ R φαίνεται καταλληλότερη.

2. Ἐνδέχεται νὰ ὑπάρχῃ ἔχνος αὐτῆς τῆς γραφῆς στὸ *an entwined, unrestrained impurity* τοῦ ἀρμενικοῦ κειμένου, ὅπου τὸ *entwined impurity* ἀποδίδει τὸ συμπλεκομένη ασέλγεια, ἐνῶ τὸ *unrestrained*, ποῦ περισσεύει, θυμίζει τὸ ἀκρασία, καὶ ἐπίσης στὸ *animal insatiabile* τῆς αἰθιοπικῆς μετάφρασης.

3. Ἡ γραφὴ *a poisonous serpent* τοῦ ἀραβικοῦ κειμένου ἀποδεικνύει τὴ γνησιότητα τῆς γραφῆς τοῦ R.

4. Ὁ Perry (σελ. 115, σημ. 45) σημειώνει πὼς ὁ τελευταῖος χαρακτηρισμὸς λείπει ἀπὸ τὰ χειρόγραφα A καὶ C πάνω στὰ ὁποῖα στηρίζεται ἡ ἔκδοσις τῆς ἀρμενικῆς μετάφρασης, ἀλλὰ πὼς τὸν πῆρε ὁ Dashian ἀπὸ ἕνα Λεξικὸ τῶν Μεχιταριστῶν ποῦ δημοσιεύτηκε στὴ Βενετία τὸ 1836-37 καὶ ποῦ ἀναφέρει αὐτὴ τὴ Γνώμη τοῦ Σεκούνδου, πρᾶγμα ποῦ δείχνει ὅτι οἱ συντάκτες τοῦ Λεξικοῦ αὐτοῦ εἶχαν ὑπόψῃ ἀρμενικὰ χειρόγραφα διάφορα τοῦ A καὶ τοῦ C.

11

Τί φίλος;

Ζητούμενον ὄνομα, ἄνθρωπος ἀφανής, δυσεύρετον κτῆμα, ἀπορίας παραμυθία, καταφνγή δυστυχίας, ἀγκῶν ταλαιπωρίας, κατάσκοπος βίου, ἄνθρωπος ἀκατάληπτος, ἀνυπότακτον κειμήλιον, ἀκατάληπτος ἐπιτυχία.

Quaest. om. Pd || Τί ἐστὶ φιλία NA || ὄνομα Rφχ: ἀγαθόν PaPb (Arm.)¹ || ἄνθρωπος ἀφανής RΡχ: ἄν. ἀσφαλής NA om. PaPb || δυσεύρετον] ζητούμενον V || ἀπορίας παραμυθία (ante καταφνγή δυστυχίας) PaPb: ἀπορίας παραμύθιον (Perry) (post. καταφ. δυστ.) φ ἀπορία τῶν παραμυθιῶν hoc loco R om. χ || ab ἀγκῶν ad finem om. PaPb || ἀγκῶν ταλαιπωρίας, κατάσκοπος βίου, ἄνθρωπος ἀκατάληπτος φ: ταλαιπωρίας (lacuna ante tal-), κατάσκοπος βίου, δυσκατάληπτον εἶρημα Pc ταλαιπωρίας κατάσκοπος R παρᾶθετος ἀγκῶν ταλαιπωρίας, κατάσκοπος βίου, δυσκατάληπτον (δυσκάλυπτον B) εἶρημα BV || ἀνυπότακτον κειμήλιον R²: ἀνυπόστατον κειμήλιον φ ἐνυπόστατον κειμήλιον χ (Perry) || ἀκατάληπτος Rφ: ἄπρονος B ἐπίμονος Pc ἀπόμονος V ἀκατάληπτος ci. Holsten. et edd. || ἐπιτυχία RBV (Aeth.³): εὐτυχία φPc (Perry).

12

Τί γεωργός;

Καρπῶν ὑπηρέτης, ὄμβρων διαιτητής, ἐρημίας συνήθης, ἀθάλασσος ἔμπορος, ἔλης ἀνταγωνιστής, τροφῆς ὑπουργός, πεδίων ἀριστευτής, γῆς ἱατρός, δένδρων φρουργός, ὀρέων παιδαγωγός, ἐρημίας σύνοικος.

Deest quaestio in PbPdV || καρπῶν b (Aeth.⁴ Arab.⁵): κόπων R (καιρῶν Arm.) || διαιτητής (διειτητής R) διειτηταῖος B || συνήθης] συνήθ^θ P συνήθεια NA || ἀθάλασσος (ἀθαλάσσιος NA ἀθαλασσίας P θαλάσσιος Pa) ἔμπορος b (Arm. Aeth. Arab.⁶): om. R || ἔλης ἀνταγωνιστής om. Pa || τροφῆς RPaBPC: τροφῆς φ (Aeth.⁷) (Perry) || πεδίων (πέδων N πεδίω Pa παιδίω B) ἀριστευτής (ἀριστεύς BPC βριστευτής Pa) b (Arm.⁸): om. R || ὀρέων] ὀρέων P (Aeth.⁹ Arab.¹⁰) (ὄρων Arm.) || ἐρημίας σύνοικος RBPC: κακοπαθίας (-θείας NA) συνήθεια φ (Perry) om. Pa.

1. Τὸ αἰθιοπικὸν κείμενον (*bonum nomen desiderabile*) καὶ τὸ ἀραβικὸν (*a fair name sought after by men*) συνδυάζουν τὶς γραφῆς καὶ τῶν Rφχ καὶ τῶν PaPb (Arm.).

2. Ἡ γραφή τοῦ R θυμίζει τὸν χαρακτηρισμὸν *a thing which everybody needs and is not easily found* τοῦ ἀρμενικοῦ κειμένου.

3. *emolumentum commodum incomprehensibile.*

4. *Frugum minister.*

5. *The servant of the plants and the crops.*

6. *A merchant away from the sea (Arm.), mercator sine mari (Aeth.), a merchant who makes no voyages (Arab.).*

7. *Operarius ciborum καὶ auctor victus.*

8. *The nurture of the ploughed land.*

9. *Victum praebens avibus.*

10. *Provides food for the birds.*

13

Τί ἐστι μονομάχος;

Θάνατος πωλούμενος, ἀγωνοθέτου θῦμα, γαστριμαργίας ἐπιθυμία, διδασκαλουμένη μοῖρα, ἔναιμος τέχνη, τύχης παράπτωμα, ὄξος θάνατος, περισαλπίζομένη μοῖρα, παραμένων μόρος, κακὴ νίκη.

Exstat quaestio in RBPpB (Arm.): om. rel. (Aeth. Arab.) || In titulo *μονομάχος*¹ B: *μοναχός* RPaPb (Arm.) || *θῦμα* scr. Perry ex Arm. *zenoum* «sacrifices»: *θαῦμα* B *θυμός* R παίγνιον PaPb || *γαστριμαργίας ἐπιθυμία* RPaPb (Arm.): γ. *παραμύθιον* B del. Perry || *ab διδασκαλουμένη ad finem* om. PaPb || *διδασκαλουμένη μοῖρα, ἔναιμος τέχνη* B (Arm.): om. R || *τύχης παράπτωμα* R: *τύχης παίγνιον, θυτικὸν θεώρημα* B || *παραμένων μόρος hoc loco* R: *post κακὴ νίκη* B.

14

Τί ἐστι πλοῖον;

Ἐπίσαλος προᾶξις, ἀθμελίωτον οἴκημα, ἤρμοσμένος τάφος, κυβικὴ σανίς, ἀνέμων ὄδοιπορία, ἀνιπταμένη φυλακὴ, συνδεδεμένη μοῖρα, ἀνέμων παίγνιον, ἐπιπλέον μόρος, ὄρνεον ξύλινον, πελάγιος ἵππος, ἠνεωγμένη γαλεάγρα, ἄδηλος σωτηρία, ἐγκύματος ὄδοιπόρος.

Deest quaestio in PdPbV || *ἐπίσαλος προᾶξις* RPaBPc: *ἐπίσαλον προᾶγμα* φ || *ἀθμελίωτον οἴκημα* R: *ἀθμελίωτος οἰκία* b (Perry) || *κυβικὴ (ἰδικὴ N) σανίς* BPcPNPa: om. RA || *ἀνέμων ὄδοιπορία* Paφ: *ἀνέμων ἔπαρμα ὄδοιπορικόν* BPc om. R || *ἀνιπταμένη φυλακὴ* b (*a flying prison* Arm.): *περιπταμένη φυλακὴ* R *φυλακὴ ἀναπεπαιμένη* Pa || *συνδεδεμένη μοῖρα, ἀνέμων παίγνιον* RPa (Arm.): om. b || *ἐπιπλέον μόρος* φχ (Arm.): *ἐπιπλεόντων μόρος* R om. Pa || *ὄρνεον ξύλινον* R (Arm.): om. b || *πελάγιος ἵππος, ἠνεωγμένη (ἀνημένη BPc) γαλεάγρα (ἀνεωγμένη λεάγρα post ἀνέμων ὄδοιπορία Pa)* b (Arm.): om. R || *ἄδηλος σωτηρία* RPa (Arm.): om. b || *προσδοκώμενος θάνατος post ἄδηλος σωτηρία add. Pa* (Arm.), *rec. Perry* om. RφBPc || *ἐγκύματος (-μαντος B ἐν κύματι Pc) ὄδοιπόρος* b: *ἀκύματος ὄδοιπορία post ἀνεωγμένη λεάγρα Pa* om. R.

15

Τί ἐστι ναύτης;

Κυμάτων ὄδοιπόρος, θαλάσσιος βερεδάριος, ἀνέμων ἰχνευτής, οἰκου-

Deest quaestio in PdPbV || *κυμάτων (θαλάσσης Pa) ὄδοιπόρος* RPaφ: om. BPc || *θαλάσσιος (θαλάσσης P) RPNBPc*: om. PaA || *βερεδάριος* Pc: *βερηδάριος P βερηδάριος R βερεδάριος B βερηδαρος N* om. PaA || *ἀνέμων (ἄμμων R) ἰχνευτής (ἐρα-*

1. Κατὰ τὸν Perry (σελ. 17) ὁ B καὶ γενικότερα οἱ BPcV «στηρίζονται πιθανῶς σὲ μιὰ συμφυρμένη ἔκδοση ποῦ ἔγινε τὸν ἐνδέκατο αἰῶνα καὶ ποῦ περιέχει μερικὰ ἴχνη, π.χ. τῆ γραφῆ *μονομάχος*, μιᾶς πολὺ παλιᾶς παράδοσης ἀνεξάρτητης ἀπὸ τὸν R καὶ τοὺς προγόνους του». Ἐμεῖς ἀντίθετα πιστεύουμε πὼς δὲν ὑπάρχει ἴχνος σύμφυρσης στὸν B καὶ ὅτι ἡ σωστὴ γραφὴ *μονομάχος* εἴτε ὑπῆρχε στὸ ὑπαρχέτυπο b εἴτε προῆλθε ἀπὸ εἰκασία τοῦ B.

μένης ξένος, γῆς ἀποστάτης, χειμῶνος ἀνταγωνιστής, διαπόντιος μονομάχος, ἄδηλος ἐπὶ σωτηρία, θανάτου γείτων, θαλάσσης ἐραστής.

στής Pa) hoc loco RPα (Aeth. Arab.¹): post μονομάχος BPcPN om. A || ἀνέμων συνοδευτής (συνοδεύς B σύνοδος φ) post βερεθάριος add. BPcφ: om. RPα; ut glossema seclusi || οἰκουμένης ξένος om. Pa || ἀποστάτης Pc || χειμῶνος ἀνταγωνιστής RPcφ: χειμῶνος θαλασσίον ἀνταγωνιστής B om. Pa || διαπόντιος PN: ἀπόντιος R πόντιος BPc om. PaA || μονομάχος BPN (Arm. Aeth. Arab.): μοναχός RPc om. PaA || ἄδηλος ἐπὶ σωτηρία RNP: ἄδηλος ἐπὶ σωτηρίαν BPc om. PaA || μέτοχος ἀπωλείας post θανάτου γείτων add. Pa (Arm.) || θαλάσσης (θαλάσσιος BPc) ἐραστής RPNBPc: om. Pa.

16

Τί ἐστι πλοῦτος;

Χρυσῶν φορτίον, ἡδονῶν ὑπηρέτης, φίλος ἐλπίζομενος, ἀπόλαυσις ἀνεύφρατος, φθόνου σύνοικος, συνεστιώμενος φόβος, καθημερινή μελέτη, εὐμετάπρωτον πράγμα, ἐπιβουλεόμενον πράγμα, ἀπλήρωτος ἐπιθυμία, πολυπόθητον ταλαιπώρημα, ὑψηλὸν πτώμα, ἀργυρικὸν σύνθεμα, παρερχόμενον εὐτύχημα, ἀόρατος ἐπιθυμία.

Deest quaestio in PdPb || *Τί ἐστι πόλεμος* BV || χρυσῶν RPαPc: χρυσῶν φBV (Arm.) (Perry) || φορτίον Rφχ: φροντιστήριον Pa || φίλος ἐλπίζομενος R: φόβος (Perry) ἐλπίζομενος post ἀνευ φροντίδος Pa post ἀνεύφρατος χ post φθόνος συνεστιώμενος φ || ἀπόλαυσις RPαχ: ἀπόλαυσις φ || ἀνεύφρατος Rχ: ἀνέκφρατος φ ἀνευ φροντίδος Pa (Arm.) (Perry)² || φθόνου σύνοικος BPcV (*the misfortune of the covetous* Arm.): om. RPαφ (Perry) || συνεστιώμενος φόβος (φόβος συν. Pa) PaV (Arm.): συνεστιώμενος φθόνος R (Perry) φθόνος συνεστιώμενος P (Aeth.³) συνεστιώμενος (-ώμενος Pc) φθόνος BPc φθόνος συνεστιώμενος NA || καθημερινή μελέτη φ (Arm.): om. RPαχ || εὐμετάπρωτον πράγμα φ (Arm.): om. RPαχ || φιλούμενον ἀτύχημα post πράγμα φ rec. Perry⁴ || ἐπιβουλεόμενον πράγμα hoc loco R: post ὑπηρέτης b || ἀπλήρωτος ἐπιθυμία R: om. b || πολυπόθητον (περιπ- P ἐπιπόθ- N) ταλαιπώρημα BPcPNPa (Arm.): om. RVA || ὑψηλὸν πτώμα (post σύνθεμα trp. PaBPc) PaBPcPN: ὑψηλὸν στόμα R om. VA || ἀργυρικὸν σύνθεμα (-ημα NA) Paφ (Arm.?): ἀργυραῖον συνήθημα B ἀργύρου σύνθεμα Pc om. RV || παρερχόμενον (παρερχ- A περιερχ- P) εὐτύχημα (ἀτύχ- PN, Arm.)⁵ PaBPcφ: om. RV || ἀόρατος ἐπιθυμία R(Arm.?)⁶: om. b (Perry).

1. *Vestigii ventorum sectator* (Aeth.), *he goes along with the winds* (Arab.).

2. Ἡ προτίμηση τοῦ Perry δὲν δικαιολογεῖται οὔτε στεμματικά οὔτε ἔννοιολογικά: ἀνευ φροντίδος εἶναι ἕνας θετικὸς χαρακτηρισμὸς ποῦ δὲν ἔχει θέση σ' αὐτὴ τῇ σειρά τῶν ἀρνητικῶν χαρακτηρισμῶν.

3. *Zelotes se ipsum comedens*.

4. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ποῦ σώζει μόνο ὁ φ φαίνεται ὡς ἐπανάληψη τοῦ πολυπόθητον ταλαιπώρημα ποῦ ἔχουμε πῶς κάτω.

5. Προτίμησα καὶ ἐγὼ τῇ γραφῇ εὐτύχημα, γιατί ἔννοιολογικά εἶναι καλύτερη, ἂν καὶ τὸ ἀρμενικὸ κείμενο *an ever-changing vicissitude* φαίνεται νὰ ἀντιστοιχῇ καλύτερα στὴ γραφῇ ἀτύχημα, καὶ πιθανῶς στὴν κυνικὴ βιοθεωρία τοῦ Σεκούνδου.

6. *An unseen chain* στὸ τέλος τῆς προηγούμενης Γνώμης στὸ ἀρμενικὸ κείμενο (*Τί ἐστι γυνή*) χωρὶς ἀντιστοιχία στὸ ἑλληνικὸ κείμενο αὐτῆς τῆς Γνώμης.

17

Τί ἐστι πενία;

Μισούμενον ἀγαθόν, ὑγείας μήτηρ, ἡδονῶν ἐμπόδιον, ἀμέριμος διατριβή, δυσαιόσπαστον κτήμα, ἐπινοιῶν διδάσκαλος, σοφίας εὐρετής, φθόνου ἐμπορία, ἀσκόπευτος οὐσία, ἀζήμιος πραγματεία, ἀψήφιστος οὐσία, ἀσκοφάντητον κτήμα, ἄδηλος ἀτυχία, ἀμέριμος εὐτυχία.

Deest quaestio in PdPb || ὑγείας Pa || ἐμπόδιον R^{PcV}: ἐμποδισμός PaB^φ (Perry) || *δυσαιπ.* — διδάσκαλος om. V || εὐρετής R (Arm.): εὐρεσις χ ἀνεύρεσις φPa || φθόνον ἐμπορία R: ἄφθονος πραγματεία (πραγμάτων P) b (Perry) || ἀσκόπευτος οὐσία PaB^{Pcφ}: om. RV || ἀζήμιος πραγματεία R: ἀζημίωτος ἐμπορία PaχPN om. A || ἀψήφιστος οὐσία RPaPN (Arm.): ἀψήφιστον κέρδος χ (Perry) om. A || ἀσκοφάντητον κτήμα R (Arm.): om. b || ἄδηλος ἀτυχία¹ (εὐτυχία ci. Perry), ἀμέριμος εὐτυχία R (Arm.): om. b.

18

Τί ἐστι γῆρας;

Εὐκταῖον κακόν, ζῶν θάνατος, ὑγιαίνουσα νόσος, προσδοκωμένη μοῖρα, πολυχρόνιον γέλασμα, ἄτονος φρόνησις, ἔμπνους νεκρός, Ἀφροδίτης ἀλλότριος, θάνατος προσδοκώμενος, νεκρός κινούμενος.

Quaestio deest in PdPbPcV || εὐκταῖον κακόν PaB: εὐεκτές κακόν R πλήρωσις ἡμερῶν φ, *an evil desolation Arab.* εὐκτητον κακόν ci. Perry coll. interpr. Arm.² || ζῶν θάνατος hoc loco R: post ὑγιαίνουσα νόσος PaPNAB || προσδοκωμένη (-ουμένη R) μοῖρα RPaB (Arm.): προσδ. μέριμα, φόβος ἐπιζόμενος φ || ἄτονος φρ. Pa || ἀλλότριος RPaB: ἀλλότριον P ὀλέθριος N ὄλεθρος A || θανάτου προσδοκία B || νεκρός κιν. om. Pa.

1. Πρβλ. τὸ αἰθιοπικὸν κείμενο *sapientia* (= σοφία?) *quae non investigatur*, καὶ τὸ ἀραβικὸν *wisdom unexamined* (by revenue agents).

2. Ἡ διόρθωση τοῦ Perry δὲν εἶναι μεθοδολογικὰ ἀνεπίληπτη, γιὰ τὸ ἐπίθετο *εὐκτητος* δὲν ἀπαντᾷ πουθενὰ μὲ τὴ σημασία τοῦ «εὐκόλα ἀποκτώμενος» ποῦ ἔχει ὁ ἀντίστοιχος ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς στὸ ἀρμενικὸ κείμενο. Ἐπὶ πλέον ἡ διόρθωση αὐτὴ καταστρέφει τὸ δξύμωρο *εὐκταῖον κακόν* μὲ τὸ ὕποιο χαρακτηρίζονται μὲ ἐνάργεια τὰ γηρατειὰ καὶ ποῦ στηρίζεται στὴν κοινὴ παρατήρηση ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νὰ γεράσῃ παρ' ὅλα τὰ μειονεκτήματα τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Σὲ τέτοια ἀκριβῶς δξύμωρα στηρίζεται ὁλόκληρος ὁ «διδασκτικὸς» λόγος τοῦ Σεκούνδου. Ἐπὶ πλέον ὅλοι οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτῆς τῆς *Γνώμης* ἀποτελοῦν ἐναργῆ δξύμωρα, ἐνῶ τὸ «εὐκόλοαποκτώμενο κακόν» δὲν εἶναι δξύμωρο. Ὅσο γιὰ τὴ γραφὴ *πλήρωσις ἡμερῶν* τῆς ομάδας PNA, πρόκειται προφανῶς γιὰ παραγέμισμα ποῦ δὲν προσθέτει τίποτα. Μία ἀπόδειξη ὅτι ἡ γραφὴ τῶν κωδίκων PaB ἀνταντακῶ τῆ γραφῆ τοῦ ὑπαρχετύπου b μᾶς δίνει τὸ ἀραβικὸ κείμενο τοῦ Abū'l Farag 'Alī b. al-Husain b. Hindū ποῦ περιέχει μερικὲς ἀπὸ τὶς *Γνώμης* τοῦ Σεκούνδου καὶ ποῦ ἀναδημοσιεύει ὁ Perry σὲ ἀγγλικὴ ἀπόδοση στίς σελ. 157-60 τοῦ βιβλίου του. Ἐκεῖ βρίσκουμε γιὰ τὰ γηρατειὰ τὸν χαρακτηρισμὸν *A wished - for evil* ποῦ δὲν ὑπάρχει οὔτε στὸς κώδικες PO τῆς ἀραβικῆς μετάφρασης τοῦ Σεκούνδου οὔτε στὴν αἰθιοπικὴ μετάφραση.

19

Τί ὕπνος ;

Καμάτων ἀνάπανσις, ἱατρῶν κατόρθωμα, δεδεμένων λύσις, ἀγρουπνούτων σοφία, νοσούντων εὐχή, θανάτου εἰκῶν, ταλαιπωρούντων ἐπιθυμία, πάσης προῆς ἡσυχία, πλουσίων ἐπιτήδευμα, πενήτων ἀδολεσχία, καθημερινή μελέτη.

Quaestio deest in PdPcV || καμάτων ἀνάπανσις Rφ (Arm.) : καμ. ἀπόλυσις B om. PaPb || ἱατρῶν RPaPbB : ἱατρικόν NA ἱατρ| P || νοσούντων εὐχή RPNB : νοσούντων εὐτυχία A om. PaPb || εἰκῶν RφB (Arm.) : γείτων PaPb || ἐπιθυμία RPaPbB : παρανομία φ || ἡσυχία Rφ : εὐωχία (εὐοχία B) BPaPb (Aeth.¹) (Arab.²) || πενήτων ἀδολεσχία RPaPbφB : del. Perry πεν. ἐπιθυμία ci. Mullach.

20

Τί ἐστι θάνατος ;

Αἰώνιος ὕπνος, ἀνάλυσις σώματος, ταλαιπωρούντων ἐπιθυμία, πνεύματος ἀποστάτης, φυγή καὶ ἀπόκτησις βίου, πλουσίων φόβος, πενήτων ἐπιθυμία, λύσις μελῶν, ὕπνου πατήρ, ἀληθινὴ προθεσμία, ἀπόλυσις πάντων.

Quaestio deest in PdAPcV || ἀνάλυσις σώματος PN (Aim. Syr.) : διάλυσις σωμάτων R ἀνάλυσις σώματος καὶ ψυχῆς B ἀνάλυσις σώματος εἰς φθοράν, διάλυσις μερῶν φυσικῶς ἡρμοσμένων PaPb || ἀποστάτης R (Aeth.³) : ἀπόστασις b (Perry) || φυγή καὶ ἀπόκτησις (ἀπόστασις PaPb) βίου (om. B) PaPbφB : φυγή ἀκτησία βίου (post λύσις μελῶν) R || πλουσίων φόβος om. PaPb || πενήτων ἐπιθυμία R (Arm. Syr.) : πενήτων παραλαλία PaPbPNB (Aeth.⁴) || λύσις (ἀνάλυσις PN) μελῶν RPN (Arm. Syr.) : om. PaPbB || ὕπνου πατήρ, ἀληθινὴ προθεσμία om. PaPb || ἐγκατάλειψις ἰδίων post ἀπόλυσις πάντων add. PaPb.

1. *Gaudium omnis spiritus vitae.*

2. *It brings joy to every breath of life.*

3. *Animas decedere faciens.* Τὸ αἰθιοπικὸν κείμενο ἐπικυρώνει τὴ γραφὴν τοῦ R.

4. *Pauperum solamen.*